

STROKOVNI CENTRI

MREŽA STROKOVNIH INSTITUCIJ

Izhodišča za sistemsko ureditevter pilotni projekt

Mag. Polona Šoln Vrbinc

Mag. Ksenija Švalj

Dr. Manica Jakič Brezočnik

KAZALO

1. Uvod.....	3
2. Pravna ureditev.....	3
3. Tuje izkušnje	4
3.1. Evropska agencija za izobraževanje oseb s posebnimi potrebami in inkluzivno izobraževanje (Agencija).....	4
3.2. Avstrija.....	6
3.3. Nemčija.....	7
3.4. Švedska.....	7
3.5. Srbija.....	8
4. Potrebe, mnenja uporabnikov	9
4.1. Vrtec Mladi rod, Renata Rus, ravnateljica: »Namesto vizije« za otroke s posebnimi potrebami v vrtcih	9
4.2. Predlogi OŠ Litija	9
4.3. Mnenje učiteljice v osnovni šoli	10
4.4. Srednja Zdravstvena Šola Ljubljana, Marija Verbič, ravnateljica	11
4.5. Povzetek odziva staršev na projekt Zavoda za slepo in slabovidno mladino.....	12
5. Vizije ureditve strokovnih centrov v Sloveniji.....	14
5.1. Bela knjiga 2011	15
5.2. Jelena Horvat, ravnateljica OŠ Antona Janše Radovljica.....	17
5.3. Katjuša Koprivnikar, ravnateljica Zavoda za slepo in slabovidno mladino Ljubljana: Predlog organizacije strokovnega centra	27
6. Predlog za vzpostavitev mreže podpornih institucij in pripravo pilotnega projekta	39
6.1. Naloge	40
6.2. Ciljne skupine	41
6.3. Področja delovanja strokovnega centra.....	41
6.4. Mreža	44

6.5. Pogoji.....	45
6.6. Organiziranost centra.....	46
6.7. Pilotni projekt – Mreža podpornih institucij	46
7. Priloga: Statistični podatki	48
8. Viri.....	53

1. Uvod

Inkluzivno izobraževanje oziroma vse večje vključevanje otrok s posebnimi potrebami v večinske (redne) šole zahteva vzpostavitev strokovnih centrov, pri čemer je treba:

- ustrezno spremeniti oziroma prilagoditi organiziranost in strukturo osnovnih šol s prilagojenim programom in zavodov za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami, ki se bodo preoblikovali v strokovne centre, ter
- spremeniti oziroma prilagoditi organiziranost in strukturo vrtcev in rednih šol, ki bodo pomoč strokovnih centrov koristile.

Organizacijsko in vsebinsko načrtno povezanih vrtcev in šol, ki bi predstavljali mrežo potrebnih institucij za otroke s posebnimi potrebami, v Sloveniji še ni. Prilagojene programe za otroke z motnjami v duševnem razvoju, gluhe in naglušne, slepe in slabovidne otroke, otroke s čustvenimi in vedenjskimi motnjami, otroke z govorno jezikovnimi motnjami ter gibalno ovirane otroke v Sloveniji danes izvajajo večinoma specializirane šole. Nekateri otroci iz zgoraj navedenih skupin, razen otrok z motnjami v duševnem razvoju, so usmerjeni tudi v program s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo, ki ga izvajajo redne šole in vrtci. Med specializiranimi šolami praviloma ni izmenjave strokovnjakov, vsaka specializirana ustanova izvaja programe le za eno ali največ dve skupini OPP. Medsebojne izmenjave znanja in izkušenj niso sistemsko urejene, zato je sodelovanje prepuščeno iniciativam posameznih šol. Redne šole, ki jih obiskujejo naštetih OPP, pogosto ne zadostijo pogojem za ustrezno oblikovanje šolskega okolja, ki ga zahteva posamezna skupina OPP. (Bela knjiga 2011, str. 285)

Enega ključnih premikov k boljšemu izvajanju procesa inkluzije bi bilo mogoče doseči z organizirano oblikovano mrežo vrtcev in šol, ki bi omogočila ustrezno predšolsko in šolsko okolje vsem skupinam otrok s posebnimi potrebami čim bližje domu. Ustrezno predšolsko in šolsko okolje v tem kontekstu pomeni ustrezne prilagoditve in poučevanje ter ustrezno specialnopedagoško in rehabilitacijsko pomoč otrokom s posebnimi potrebami glede na naravo njegovih vzgojno-izobraževalnih potreb in potreb, katerih zadovoljitev pomeni večjo kakovost njegovega življenja in dela. Hkrati bi omogočili ustrezno porazdeljenost strokovnjakov za posamezne skupine otrok s posebnimi potrebami, sodelovanje vzgojiteljev, učiteljev in drugih strokovnjakov med strokovnim in podpornim centrom, referenčnimi vrtci in šolami ter spremljanje razvoja in napredka otroka v danem predšolskem ali šolskem okolju. (Bela knjiga 2011, str. 287)

2. Pravna ureditev

Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (Uradni list RS, št. 58/11, 40/12 in 90/12; v nadaljevanju ZUOPP) določa, da lahko javni zavodi za vzgojo in izobraževanje, socialnovarstveni zavodi ter svetovalni centri poleg programov, zaradi katerih so ustanovljeni, izvajajo tudi druge strokovne naloge.

Če je ustanovitelj takega javnega zavoda lokalna skupnost, mora pred sprejetjem akta o ustanovitvi pridobiti soglasje ministrstva, pristojnega za izobraževanje.

Ministrstvo pri izdaji soglasij upošteva enakomerno regionalno pokritost in dostopnost storitev.

Naloge:

- zagotavljanje razvoja strokovnega dela z otroki s posebnimi potrebami (razvoj aplikativnih strategij dela, razvoj instrumentov in strokovnih podlag, metodoloških aparatov za pripravo individualiziranega programa, evalvacij in podobno),

- izvajanje svetovalnih storitev (pomoč pri izdelavi individualiziranih programov, evalvacija, svetovanje staršem, učiteljem, otrokom, supervizija, strokovna pomoč za predšolske otroke, poklicno usmerjanje),
- organizacija in izvajanje dodatne strokovne pomoči v drugih vzgojno-izobraževalnih zavodih (mobilna Služba),
- organiziranje in izvajanje dela strokovnih komisij,
- organiziranje in izvajanje nadaljnjega strokovnega izobraževanja in izpopolnjevanja strokovnih delavcev,
- izposoja didaktičnih materialov in pripomočkov, učbenikov in strokovnih gradiv,
- organiziranje in izvajanje seminarjev za starše.

3. Tuje izkušnje

3.1. Evropska agencija za izobraževanje oseb s posebnimi potrebami in inkluzivno izobraževanje (Agencija)

V okviru projekta Organizacija zagotavljanja v pomoč inkluzivnemu izobraževanju, ki ga je v obdobju 2011-2013 izvajala Evropska agencija za izobraževanje oseb s posebnimi potrebami in inkluzivno izobraževanje (Agencija), je bilo proučeno vprašanje, kako organizirati sisteme zagotavljanja, da bodo izpolnjevali potrebe učencev z invalidnostmi v skladu s Konvencijo Združenih narodov o pravicah invalidov (UNCRPD - Združeni narodi, 2006) v inkluzivnem okolju znotraj obveznega šolskega sektorja. (Agencija, 2014, str. 5)

Uporaba pojmov „inkluzija“ in „inkluzivno izobraževanje“ ter njunih pomenov se med različnimi državami in tudi med različnimi regijami znotraj iste države zelo razlikuje.

Strokovnjaki so na tematskih seminarjih poudarili potrebo po skupnem pojmovanju inkluzije, in sicer s poudarkom na človeški namesto na tehnični plati in prepričanju, da je inkluzivno izobraževanje v smislu življenjske priprave boljše za vse učence. Dolgoletne tradicije je treba premostiti s prehodom od medicinske miselnosti na razmislek o šoli, v katero sodijo vsi. Inkluzija zadeva VSE učence. (Agencija, 2014, str. 7)

V več kot polovici držav članic Agencije, ki sodelujejo v projektu Organizacija zagotavljanja v pomoč inkluzivnemu izobraževanju, je prišlo v zadnjih letih do znatnih sprememb. Večina držav namenja vse večji poudarek zakonitim pravicam vseh učencev do obiskovanja rednih šol, medtem ko manjše število držav daje staršem pravico do izbire šol za otroke s posebnimi izobraževalnimi potrebami/invalidnostmi. Še ena manjša skupina držav govori o tem, da naj se izobraževanje izvaja v »najprimernejšem okolju«, oziroma naj se učenci vključijo v izobraževanje, ki „ustreza njihovim potrebam in zmožnostim“. Vendar je splošno priznано, da je zagotavljanje pravice do podpornih storitev v katerem koli pravnem okviru še vedno izziv.

Strokovnjaki so v okviru študijskih obiskov in tematskih seminarjev poudarili potrebo po usmerjenosti v kakovost podpore in ne v njen obseg. Pozitivni ukrepi, ki jih izvajajo države, da bi omogočile tak pristop, so:

- ohranjanje strokovnih znanj in veščin in zagotavljanje podpore rednim šolam prek podpornih (pogosto nekdanje šole s prilagojenim programom) in strokovnih centrov;
- priznavanje potrebe številnih učencev po podpori v rednem izobraževanju (brez upoštevanja okvar/posebnih izobraževalnih potreb (PIP)) za zagotavljanje zgodnje obravnave in premostitev morebitnih začasnih ovir pri učenju. To bo omogočilo učinkovitejšo uporabo virov za zagotavljanje nadaljnje podpore za učence s kompleksnejšimi potrebami po podpori;
- izobraževanje vseh učencev na eni lokaciji - s ciljem oblikovanja fleksibilnih učnih skupnosti z zmogljivostjo izpolnjevanja vrste potreb po podpori (in povezovanje s številnimi lokalnimi službami);
- izobraževanje učiteljev in vodij šol za razvoj kompetenc za delo v inkluzivnih okoljih;
- sodelovanje s starši, da bi utrdili njihovo zaupanje glede kakovosti podpore v rednih izobraževalnih (za razliko od specializiranih) okoljih in koristi rednega izobraževanja;
- zagotavljanje, da se podpora nadaljuje v času prehoda iz šole v nadaljnje/višje in visokošolsko izobraževanje, usposabljanje in zaposlovanje. (Agencija, 2014, str. 8, 9)

V več sodelujočih državah je prišlo do premikov v smeri k oblikovanju tesnejših povezav med rednimi šolami in šolami s prilagojenim programom ali razvoju šol s prilagojenim programom v podporne centre.

Strokovnjaki so na tematskih seminarjih postavili vprašanje, kaj bodo podporni centri naredili drugače. Če naj bi taki centri zagotavljali institucionalno in individualno podporo, je treba ohraniti strokovna znanja in veščine. Osebe podpornega centra bo potrebovalo trdno, stalno vodstvo in podporo, da bi lahko izvajalo svoje nove naloge in odgovornosti. Zagotoviti bi bilo treba dodatno usposabljanje, da bi se podporni centri in podporne službe opremile za delo z sodelavci v rednem izobraževanju in tudi z učenci. Medtem ko bi morala biti krepitev zmogljivosti rednih šol ključni del njihove nove vloge, bi moralo biti jasno, da bodo nekateri učenci (zlasti tisti z na primer senzoričnimi motnjami in kompleksnimi potrebami) vedno potrebovali strokovno znanje in pomoč strokovnega osebja.

Na splošno se zdi, da se število šol s prilagojenim programom v večini držav zmanjšuje, čeprav ponekod število učencev, ki obiskujejo takšne šole, narašča (večinoma gre za posebne skupine učencev, kot so učenci s socialnimi, čustvenimi in vedenjskimi težavami in zelo kompleksnimi invalidnostmi). Obstajajo pa tudi številni primeri, v katerih šole s prilagojenim programom postajajo del lokalnega „procesa“ inkluzije, in sicer s strokovnim osebjem, ki za pomoč pri ustvarjanju boljših možnosti v rednem sektorju dela na fleksibilen način.

Razvoj kakovostnih podpornih centrov in podpornih služb je odvisen od stalne razpoložljivosti ustrezno kvalificiranega osebja. Večje sodelovanje s prostovoljnimi organizacijami in deležniki v lokalnih

skupnostih ima sicer pomembno vlogo pri zagotavljanju skladnih storitev za vse učence in njihove družine, vendar to ne more biti nadomestilo za izkušnje in strokovno znanje. (Agencija, 2014, str. 12, 13)

Podpora na ravni skupnosti

Dobri odnosi med različnimi deležniki v skupnosti so privedli do nastanka močnih mrež podpore v okviru šole, ki so bile ključne pri uvajanju sprememb.

Medagencijske službe v skupnosti morajo tesno sodelovati s šolami - in s starši -, da bi se podpora med temi okolji dosledno izvajala. Osebe, ki pozna otroka in družino, lahko zagotovi podporo pri izobraževanju in v okoljih skupnosti. V podporo odmiku od »medicinskega" modela se lahko storitve, ki se tradicionalno zagotavljajo v okviru zdravstva, premaknejo v šole ali v centre lokalnih skupnosti, in sicer zaradi lažjega dostopa in za izboljšanje komunikacije med strokovnjaki iz različnih disciplin. Pri vsakem modelu mora biti otrok „v središču" usklajenih storitev, ki bi morale imeti vlogo pri podpiranju šol in družin. (Agencija, 2014, str. 17)

Kontinuum podpore

Oblikovalci politike bi morali:

- na podlagi raziskav, povezovanja v mreže in povezav z univerzami in ustanovami za začetno izobraževanje učiteljev razviti „kontinuum podpore" za učitelje, podporno osebje in zlasti vodje šol, da bi zagotovili razvojne možnosti za vse skupine v vlogi vseživljenjskih učencev;
- razviti vlogo šol s prilagojenim programom kot vira za izboljšanje zmogljivosti rednih šol in povečanje podpore za učence. Treba je ohraniti in nadalje razvijati strokovno znanje in veščine osebja podpornega centra na načine, ki jim bodo omogočali podpiranje šolskega osebja (na primer s svetovanjem in sodelovanjem), in zagotoviti tudi strokovno mrežo, ki bo okrepila podporo za učence, kot so tisti z nizko pojavnostjo invalidnosti;
- razviti dostopnejši kurikulum in ocenjevalne okvire ter podpreti večjo fleksibilnost v okviru pedagogike, organizacije šol in dodeljevanja sredstev, da bi šole bile bolj inovativne pri razvoju kontinuuma podpore za učence, namesto da jih vključijo v obstoječi sistem. (Agencija, 2014, str. 23)

3.2. Avstrija

Podporni centri so ustanovljeni za podpiranje in koordiniranje vseh oblik nudenja pomoči otrokom v inkluziji. Temeljne naloge centrov so:

- pridobivanje strokovnih mnenj za določitev specialno-pedagoških potreb otroka,
- sodelovanje z regionalnimi rednimi šolami, drugimi posebnimi centri, šolskimi oblastmi, okrajnimi inšpektorji, inšpektorji za posebno izobraževanje, regionalnimi izvenšolskimi inštitucijami,
- podpiranje inkluzivnega izobraževanja s pomočjo svetovanja, nudenje pomoč pri delovanju učiteljskega zbora,

- dajanje informacij staršem, zagotavljanje stikov z javnostmi, izmenjava izkušenj in načrtovanje dela v prihodnje,
- vodenje administracije,
- sodelovanje z drugimi institucijami.

Centri so odgovorni za sodelovanje z institucijami zaradi zagotavljanja največje koristi otoka tekom izobraževanja. Če otrok potrebuje dodatno strokovno pomoč, spremljevalca, medicinsko terapijo, etc., pristojni center kontaktira ustrezne institucije, katere to pomoč zagotovijo. (<https://www.european-agency.org/country-information/austria/national-overview/special-needs-education-within-the-education-system>)

3.3. Nemčija

V Nemčiji pospešeno razvijajo podporne centre, vendar se organizacija le – teh razlikuje glede na posamezno federalno enoto - deželo. Nekatere dežele razvijajo podporne centre v okviru posebnih šol. Na ta način jim dajejo možnost širitve kompetenc s pomočjo pridobljenih izkušenj in odgovornosti, ki jih imajo na področju izobraževanja otrok s posebnimi potrebami.

To so v glavnem regionalni centri, ki pomagajo zagotoviti uspešno izobraževanje gibalno oviranim, gluhim, slepim in ostalim otrokom s posebnimi potrebami. Tak način izobraževanja temelji na zagotavljanju pogojev za izobraževanje otrok s posebnimi potrebami čim bližje domu. Centri izvajajo preventivne ukrepe že v vrtcih, pri otrocih, ki izkazujejo določene težave, vendar še niso prepoznani kot otroci s posebnimi potrebami. Temeljna naloga centrov je nadaljnji strokovni razvoj, ki je usmerjen v koordinacijo med rednimi in posebnimi institucijami, z namenom nudenja pomoči otrokom v inkluziji.

Podporni centri imajo različen status, kar je odvisno od dežele, kjer se nahaja oziroma njene kulturne neodvisnosti. Vse to vpliva na razlike in koncepte dela ter cilje podpornih centrov. Glede na navedeno centri ugotavljajo pogoje za izvedbo izvajanja specialno pedagoške pomoči, v smislu določanja preventivnih ukrepov, inkluzivnega izobraževanja, izobraževanja v posebnih šolah ter sodelovanja med navedenimi šolami. Podporni centri so se razvili iz tradicionalnih posebnih šol. Nekateri so odgovorni na določenem območju ali mestu (npr, šole za gluhe in naglušne, za slepe in slabovidne, gibalno ovirane ali tiste z vedenjskimi motnjami) ali celo na območju cele dežele.

Večina dežel soglaša, da je dolgoročno gledano, inkluzija uspešna le v primeru razvoja podpornih centrov v centre za kooperativno sodelovanje med šolami. To je najbrž ključ do vzpostavitve boljšega sodelovanja med rednimi in posebnimi šolami. (<https://www.european-agency.org/country-information/germany/national-overview/special-needs-education-within-the-education-system>)

3.4. Švedska

Nacionalna agencija za posebno šolstvo ima v svoji sestavi tudi štiri podporne centre in sicer za:

- slepe z ali brez drugih motenj,
- težje govorno-jezikovne motnje,
- gluhe in naglušne v kombinaciji s težjimi učnimi težavami ali avtizmom in - gluho-slepe.

Podporni centri nudijo razvrščanje (ocenitev stanja) otrok in mladostnikov, kot tudi programe za učitelje in starše.

Podporni centri s podporo Nacionalne agencije za posebno šolstvo delujejo na lokalni ravni, zato da bi se posamezne odločitve čim bolj prilagodile potrebam vsakega učenca.

Slepi in slabovidni otroci, ki nimajo drugih spremljajočih motenj, se od leta 1988 izobražujejo v rednih oddelkih. Pomoč jim nudijo podporni centri. Didaktične pripomočke prilagaja Nacionalna agencija za posebno šolstvo, tehnične pripomočke in opremo pa zagotavljajo regionalni okraji. (<https://www.european-agency.org/country-information/sweden/national-overview/special-needs-education-within-the-education-system>)

3.5. Srbija

Zaradi potreb otrok z motnjami v duševnem razvoju in invalidnih oseb se je v procesih reforme v Srbiji ter glede na trende v svetu v Novem Sadu šola za osnovno in srednje šolstvo Milan Petrović preoblikovala ter izvedla strukturne spremembe, da bi se čim bolj približala uporabnikom svojih storitev.

Njihova vloga ni več usmerjena le v izobraževanje, temveč nudijo podporo otrokom, njihovim družinam, odraslim invalidnim osebam, učiteljem v običajnih šolah in drugim strokovnjakom, ki potrebujejo dodatna znanja in veščine.

Osnovna dejavnost šole je še naprej izobraževanje otrok z motnjami v duševnem razvoju ob veliki fleksibilnosti, ki omogoča prehod otrok iz enega v drug program, prehod iz običajne v posebno šolo in obratno. Šola je poleg predšolskega, osnovno in srednje šolskega izobraževanja razvila dnevne programe, delovni center, izobraževalni kamp in servisni center.

Servisni center nudi naslednje storitve:

- ocenjevanje,
- zgodnjo obravnavo,
- podporo otrokov v inkluziji v vrtcih in šoli,
- podporo staršem,
- pomoč pri zaposlovanju,
- pomoč pri osebam, ki živijo v samostojnih stanovanjih,
- usposabljanje za pridobitev veščin za življenje,
- informiranje,
- neformalno izobraževanje,
- pridobivanje prostovoljcev za delo v šoli,
- spremstvo in prevoz učencev. (Lazor, Marković, Nikolić, 2008)

4. Potrebe, mnenja uporabnikov

4.1. Vrtec Mladi rod, Renata Rus, ravnateljica: »Namesto vizije« za otroke s posebnimi potrebami v vrtcih

Vrtci skrbijo za predšolske otroke, tudi za predšolske otroke s posebnimi potrebami. Zanje pa je zelo pomembno, da so dovolj zgodaj prepoznani, da se čim prej začne ustrezna obravnava, da se dovolj pozornosti nameni prilagoditvam okolja, izobraževanju vzgojiteljev in podpori družini.

Kot ravnateljica vrtca pričakujem, da se strokovni centri formirajo v vrtcih, ki so že do sedaj izkazali visoko stopnjo osveščenosti in delovanja v prid različnim skupinam otrok s posebnimi potrebami (imajo razvojne oddelke, dobro organizirano mobilno specialno in rehabilitacijsko dejavnost, svetovalno službo, ki veliko pozornosti namenja spremljanju razvoja predšolskega otroka,....).

Ker pa so primanjkljaji pri otrocih zelo različni, v predšolskem obdobju nekateri že prepoznani, ne samo kot razvojni primanjkljaji, temveč kot trajni, so vrtci odvisni tudi od strokovnih služb v specializiranih šolskih institucijah za otroke s posebnimi potrebami (za gluhe, naglušne, gibalno ovirane,

Zgodnja obravnava otrok s posebnimi potrebami zahteva celovit, interdisciplinarni in medresorski pristop. Centre zato vidim kot povezovalno institucijo med zdravstvom, vzgojno izobraževalnimi ustanovami in starši. Center naj bi imel zaposlene in povezoval različne strokovnjake, npr. razvojne pediatre, pedopsihiatre, nevrofizioterapevte, logopede, psihologe, specialne in rehabilitacijske pedagoge,...

Centri naj bi zagotavljali možnost uvajanja predhodne obravnave predšolskih otrok brez odločb o usmeritvi, na način, ki bi bil manj birokratski, hitrejši in fleksibilnejši.

Nadalje je pomembno, da so razvoj otrok, učinki dodatne strokovne pomoči in prilagoditev načrtno in ves čas spremljani, da je ves čas podana možnost prilagajanja individualizirani programov. Timski sestanki vseh, ki sodelujejo z otrokom, morajo postati obvezna oblika sodelovanja. Zelo učinkoviti so timski sestanki, ki so organizirani v ustanovi, v katero je otrok vključen. Zato menim, da bi strokovnjaki centrov morali biti v tem smislu dovolj mobilni in prilagodljivi.

Centri bi morali skrbeti za razvoj stroke, spremljati, hraniti različne strokovne publikacije, literaturo in z novostmi oskrbovati vsa okolja, s katerimi bi sodelovali.

Na podoben način bi bilo potrebno skrbeti za novosti na področju didaktičnih sredstev in nuditi možnost izposoje.

4.2. Predlogi OŠ Litija

- Povezovanje z ostalimi institucijami

Glede na petstopenjski model pomoči otrokom s posebnimi potrebami, je dodatna strokovna pomoč (v nadaljevanju DSP) na petem mestu, za vsemi oblikami pomoči v domačem okolju, v izobraževalni ustanovi in institucijah izven doma in šole.

Nemalo učencev z urami DSP rabi interdisciplinarno pomoč tudi izven šole in doma. Pogosto pa razen ur DSP nimajo drugih obravnav. Včasih temu nasprotujejo starši, zgodi pa se tudi, da po enkratnem srečanju strokovnjak napiše v poročilo, da je z »učencem vse v redu« in svetuje staršem naj se po določenem času zopet naročijo.

Starši so zmedeni, otrok dobi ustrezno pomoč prepozno ali sploh ne, od učiteljev za DSP pa se pričakuje, da naj bi znali in zmogli vsem nuditi ustrezno pomoč.

Pri učencih, ki bi nujno potrebovali odmik iz šolske situacije, se to ne zgodi pravočasno... Pogosto se potem iščejo rešitve znotraj šole, ki pa so manj ustrezne z vidika otroka, zato bi bilo smiselno razmišljati o tem, kako bi lahko uredili tovrstne težave. Potrebovali bi tudi podporo pri delu s starši in pri tem, kako ravnati z otrokom, ki je kljub vsem pobudam in pomoči nemotiviran za delo, ali pa z veliko težav dela v redni osnovni šoli. Predlog preusmeritve na NIS pa je pogosto odklonjen zaradi učenčevih rezultatov na psiholoških testih, ne glede na učenčevo funkcioniranje in zdravstveno stanje, ki ga načenja dolgotrajna šolska neuspešnost.

Nekateri otroci s posebnimi potrebami bi pri nekaterih predmetih potrebovali prehajanje med programi, pa to ni urejeno.

- E učilnica

Oblikovala bi se lahko E-učilnica, za področje dodatne strokovne pomoči, kjer bi si lahko izmenjali materiale, izkušnje... Lahko bi se izdelal nabor pripomočkov za posamezno skupino učencev. Na šoli je sicer potekal projekt Individualiziranih pripomočkov, vendar se nam zdi, da bi si bilo smiselno izmenjati materiale in ideje tudi z drugimi strokovnimi delavci.

Potrebno bi bilo opremiti učitelje DSP s sodobno tehnologijo za delo z učenci.

- Ostalo

Potrebovali bi tudi svetovanje in usmerjanje pri delu z učenci, ki dobijo odločbo z zgolj eno uro DSP tedensko ob težavah, ki zahtevajo poleg obravnave tudi prilagoditve pri pisnem preverjanju in ocenjevanju znanja (bralca, podaljšan čas pisanja...). Kako opraviti vse v eni uri tedensko? Opažamo, da se število ur DSP zmanjšuje, kar predstavlja veliko oviro pri obravnavi učenca.

Prosili bi tudi, da se pripravi kakšno izobraževanje, strategije, jasno stališče za učitelje DSP in učitelje predmetnega pouka, kaj se pričakuje od učitelja DSP, da dela z učencem, ki se ga npr. v 9. razredu jemlje med poukom pri posameznih predmetih. Glede na to, da naj bi odpravljali primanjkljaje in nismo usposobljeni za poučevanje npr. tujega jezika, matematike..., s kom naj bi učno snov, ki jo učenec zamudil pri pouku, ko je pri uri DSP, nadoknadil, predelal. Omenjeno se tiče učencev tretje triade.

4.3. Mnenje učiteljice v osnovni šoli

Mobilni defektolog, ki ni zaposlen v našem zavodu, pokriva 4 – 5 šol. Njegov urnik je zato fiksni in si ne more privoščiti, da bi npr. ta teden v ponedeljek prišel na našo šolo, v torek na sosednjo, naslednji teden pa bi vrstni red obrnil. Ne more priti niti ob koncu rednega pouka, da bi izvajal DSP npr. 6. , 7. ali 8. uro. To potem pomeni, da učenca z DSP vzame vedno od iste ure – npr. ob sredah peto šolsko uro, ko ima ta otrok na urniku matematiko. Ta otrok dodatne strokovne pomoči iz matematike nima, kar pomeni, da eno uro matematike na teden izgubi. Defektolog bo morda včasih želel pri DSP delati snov, ki jo sicer obravnavamo pri pouku, včasih pa ne. Menimo, da takšno izvajanje DSP ni v korist otroka. V primerih, ko DSP izvajajo naši učitelji, starše zaprosimo za soglasje, da ima lahko učenec dodatno uro DSP izven pouka. Pri pridobivanju soglasij nimamo težav, saj starši v tem vidijo veliko prednost, ne pa dodatne obremenitve otroka. Nič ne bi imeli proti, če bi se defektolog z učencem pridružil redni uri pouka. Ne zdi pa se nam sprejemljivo, da bi defektolog pri uri samo sedel in poslušal učitelja. V tem primeru menimo, da otrok nič dodatnega ne pridobi.

Pogosto se zgodi, da je z odločbo otroku dodeljen npr. logoped. Ta profil je izjemno težko dobiti, kar v praksi pomeni, da je otrok lahko več mesecev brez te ure DSP.

V preteklosti so na šoli dobili DSP učenci, za katere se je izkazalo, da je ne potrebujejo. Ti učenci brez večjih težav pridobivajo dobre, prav dobre in celo odlične ocene. Menimo, da bi moral biti postopek za ukinitve odločbe enostavnejši. Starše bo v resnici težko prepričati, da bi sprožili postopek ali z njim soglašali, saj v tem vidijo brezplačne inštrukcije za svoje otroke.

Učiteljeva izobrazba ne zadošča za poučevanje otrok s posebnimi potrebami. Tudi sami čutimo, da na nekaterih področjih nimamo ustreznih znanj. Ne zdi se nam pa prav, da se od nas pričakuje, da si bomo dodatna usposabljanja financirali sami.

Menimo, da bi morala biti večja povezanost med strokovnjaki, ki so izdali odločbo o usmerjanju ter med šolo oz. učitelji, ki dodatno strokovno pomoč izvajajo. Učitelj od strokovnjaka dobi odločbo, nadaljnje strokovne podpore pa ni.

Težava se pojavi tudi, ko npr. predmetni učitelj ne more izvajati DSP iz svojega predmeta, ker ima že preveliko obvezo. Ura DSP je nato dodeljena npr. predmetnemu učitelju drugega predmeta ali razrednemu učitelju. Pogosto se zgodi, da ta zaradi neustrezne strokovne usposobljenosti pričakuje, da bo učitelj tega predmeta pripravil gradivo, ki naj bi ga pri DSP z učencem predelal, vaje ter rešitve.

Na koncu, vendar ne kot najmanj pomembno: učitelji si pogosto zastavljamo vprašanje, če je res, da mora učenec, ki ima DSP, izdelati razred? Vem, da je vprašanje zgolj retorično in tudi odgovor nanj poznamo, nekateri pa pač menijo drugače.

4.4. Srednja Zdravstvena Šola Ljubljana, Marija Verbič, ravnateljica

Prehod iz osnovne šole v srednjo šolo je za mladostnika in njegov nadaljnji karierni razvoj zelo pomemben, še posebej če ima mladostnik primanjkljaj na posameznih področjih. Da bo ta prehod za dijaka s posebnimi potrebami (v nadaljevanju dijak s PP) in kasnejše delo v srednji šoli čim manj stresno je potrebna podpora in sodelovanje tako svetovalne službe, učiteljev in ostalih strokovnih sodelavcev kot tudi vodstva šole.

Velikokrat ima lahko dijak s primanjkljajem na posameznih področjih z vstopom v srednjo šolo različne težave, ki jih včasih šola niti ne zazna, s tem pa lahko že na začetku naredi nepopravljivo napako (dijak se težko prilagodi velikosti šole, menjavi učilnic vsako uro, večji zahtevnosti programa, vključitvi v skupino.....).

Šole smo že nekajkrat predlagale potrebo, da bi se ustanovili svetovalni centri, kjer bi strokovno usposobljeni delavci šolam svetovali in bili v pomoč pri delu z dijaki s PP. Šolska svetovalna služba bi ob vpisu takšnega dijaka vključila ustreznega strokovnjaka glede na dijakov primanjkljaj. S takim sodelovanjem bi šola lažje in hitreje reševala vključitvene težave dijaka in preprečila škodo, ki bi z neustreznim pristopom lahko nastala.

Naj navedem nekaj predlogov, kjer bi šola potrebovala zunanjega sodelavca, ki bi ji svetoval in se vključil v delo z dijaki s PP:

- Pomoč pri izbiri poklica in sodelovanje med osnovno in srednjo šolo.
- Pomoč pri predstavitvi dijaka, njegovega primanjkljaja in prilagoditev razrednemu učiteljskemu zboru, razredniku in razredu (kjer bi bilo to smiselno).

- Pomoč pri organizaciji, urejanju gradiva, priprave in pisanju testov, ter motivaciji za učenje.
- Pomoč pri vključitvi dijaka v skupino, pomoč dijaku s PP pri določitvi dijaka tutorja.
- Pomoč pri razvijanju pozitivne samopodobe in iskanju močnih področij dijaka.
- Pomoč pri načrtovanju in izdelavi ter spremljanju in evalvaciji individualiziranega programa (v nadaljevanju IP).
- Pomoč pri izvajanju dodatne strokovne pomoči, predvsem pri vključitvi surdopedagoga, strokovnjaka s področja avtizma...
- Svetovanje in pomoč učiteljem ob nastali problematiki.
- Pomoč pri delu s starši in vključevanje staršev v izobraževalni proces.
- Vključitev zunanjega strokovnjaka v skupino za izdelavo IP in svetovanje.
- Izobraževanje učiteljev in staršev pri pojavu posameznega primanjkljaja, za katerega nimamo dovolj znanja.
- Pomoč pri vključevanju dijaka na praktičnem izobraževanju.
- Vključevanje v timske razgovore z zunanjimi institucijami (Center za socialno delo, socialni in zdravstveni zavodi...).

Dijakom s PP, ki jih vključimo v srednješolsko izobraževanje je treba zagotoviti kakovostno izobraževanje in usposobljenost strokovnih delavcev, zato predlagamo, da se v delo z dijaki vključijo zunanji strokovnjake, ki bodo šolam dosegljivi, jim svetovali in tako vplivali na večjo povezanost šole z zunanjim okoljem.

4.5. Povzetek odziva staršev na projekt Zavoda za slepo in slabovidno mladino

Zavod RS za šolstvo je v letih 2010 – 2012 v obliki poskusa preverjalo delovanje Zavoda za slepo in slabovidno mladino Ljubljana kot Centra za zagotavljanje pomoči na področju inkluzivnega izobraževanja slepih in slabovidnih otrok in mladostnikov. Glavni cilj poskusa je bil ugotoviti, kateri so tisti dejavniki, ki odločilno vplivajo na izboljšanje pogojev za inkluzivno izobraževanje slepih in slabovidnih otrok, vključno z reorganizacijo dela in samega Zavoda za slepo in slabovidno mladino Ljubljana.

V okviru poskusa so imeli pomembno vlogo tudi starši slepih in slabovidnih otrok, ki so preko vprašalnikov na začetku in ob koncu poskusa odgovarjali na različne sklope vprašanj. Preverjali so njihovo poznavanje in stališča do specialnih znanj, njihova pričakovanja do poskusa ter izkušnje s Centrom v času vključitve (Zaključno poročilo o uvajanju poskusa, str. 30).

Nekaj izjav staršev ob začetku poskusa:

»Najbolj pomembno mi je, da postane samostojen v življenju. Želim izvedeti, kje ima lahko težave zaradi vida in kako mu lahko pomagam.«

»Nimava nekih pričakovanj. Midva se vključiva v vse, kar ponudite. Želimo, da bi se naš otrok čim bolje razvijal, da bi nama kdaj pomagali in dali kakšen uporaben nasvet. Potrebujeva čim več praktičnih informacij: kako delati z otrokom, kako se hitreje obleči, kako naučiti otroka, da se sam hrani, kako ga pripraviti na šolo, učenje brajice, socializacijo.«

»Rad bi, da bi se moj otrok navadil, da bi mu bilo v šoli lažje, da bi pridobil več spretnosti. Dobra se mi zdijo tudi srečanja s starši, tista 2-dnevna delavnica, to je zelo koristno. Želel bi tudi več informacij, kako je z mojim otrokom in vaše mnenje.«

»Želim, da bi čim dlje sodelovali z vami. Da bi nam pomagali, ko bo v šoli, s pripomočki, strokovnimi mnenji

V naslednjih izjavah so predstavljena mnenja staršev, kako so opisali izpolnjenost svojih pričakovanj in izkušnje s Centrom ob zaključnem intervjuju:

»Same pozitivne izkušnje, nimam nobenih negativnih. Sproti sprašujem in pošljem elektronsko pošto. So mi na voljo. Včasih sem zraven pri urah z mobilno pedagoginjo in če mojemu otroku kaj ne gre, poskušam potem jaz kasneje to stvar z njim razvijati. Vidim, kaj delajo in nimam nobene slabe stvari za povedati.

Drugače pa pogrešam srečanja staršev, čeprav tudi kdaj nisem prišla, ampak so se mi zdela koristna. Zdi se mi tudi, da je manj delavnic.«

»Pozitivno, super! Lahko bi bile izboljšave, ampak vse, kar so dali, je bilo zelo uporabno. Kljub situaciji v Zavodu, iščejo možnosti in so angažirani za pomoč. Se pa pozna, ker zdaj tiflopedagoginja nima več toliko časa in imamo redkejšo obravnave.«

»Prijazni so, dobro smo se počutili. Dobili smo informacije. Upam, da bomo lahko še naprej hodili na obravnave k isti tiflopedagoginji, ker jo že poznamo in dobro sodelujemo z njo.«

Starši so bili povprašani tudi o pričakovanem napredku otroka v času vključitve v poskus (začetni intervju):

»Na očesnem kontaktu, da bi lahko ocenili vid. Umsko pa funkcionalno učenje – tega se zdaj učimo. Potem pa, da se ne bi ustrašil stvari, npr. tistih, ki se jih dotakne. ... Tudi motoričen razvoj – da bo samostojno sedel, se začel plaziti.«

»Da bi se znal sam obleči, bi sam jedel, bi znal čisto sam na WC, bi se pripravil na brajico. Da bi se on dobro počutil in bi bil zadovoljen sam s sabo.«

Ob zaključnem intervjuju se je preverjalo, kako starši opažajo in opisujejo napredek otroka v času vključitve v poskus:

»Brajico že skoraj zna, obvlada, rad piše. Napredoval je zelo kar se tiče samostojnosti. Sam se obleče, se hrani, poišče kozarec, zobe si umije, gre na stranišče. V vrtcu so se preselili v šolo in se je v 3 tednih navadil.

Zelo je samostojen, plava, hodi v hribe, kolesarimo. Zelo smo zadovoljni z njegovim razvojem.«

»Opazili smo napredek v njegovem sodelovanju. Poslušala navodila, zgodbice. Probleme ima s slikovnim gradivom. Strokovno mnenje smo že pridobili za šolo. Zelo pripravljen je za šolo. Sploh nisem imela pomislekov, da ne bi šel in da bi podaljšali. Pisati je začel, zgodbice se uči, razvil je fino motoriko in podobne spretnosti. Doma pa je začel kar naenkrat voziti kolo. Prej je odklanjal.«

»Napredoval je zelo veliko ... Predvsem mu je pomagalo to, da tiflopedagoginja dela z njim. Na vseh področjih je napredoval, dobro se znajde, začel je risati, televizijo gleda od dlje kot prej. Sklepam, da se mu je vid popravil. Tudi piše že, čeprav ga moram spodbujati, ker ga jezi, če ne vidi dobro. Izgleda, da mu delček slike manjka. Risanje pa zdaj obvlada, uporablja tempere, barvice, vse ... Pri teh letih pa se mu tudi govorno pozna. ... Drugače pa se mu je tudi nistagmus izboljšal.«

Z intervjuji se je preverjalo tudi poznavanje in uporabo specialnih znanj ter potrebo po učenju le-teh:
Ob začetku poskusa nas je zanimalo, katera znanja bi starši potrebovali, da bi jim pomagala pri vsakdanjem življenju:

»Na kaj moram biti pozorna glede na njegovo diagnozo. Kako naj priredim in uredim okolje, prostor, kako mu lahko pomagam ...«

»Kako ga naučiti, da bo sam vzel žlico, nosil v usta, se sam oblekel, prijel svinčnik in nekaj počel z njim, zavezal čevlje, kako se umiti, ...«

Ob koncu poskusa se je preverilo, katera znanja in spoznanja so starši pridobili v Centru in so jim v pomoč v vsakdanjem življenju:

»Kako ravnati z njim, se igrati, katere igrače mu dati. Naučili so nas tudi, na kateri način mu dati stvari, da jih pogleda.«

»... Kako ga voditi, spremljati, mu dajati navodila, mu pomagati pri učenju in pokazati stvari.«

»Veliko o tem, kako delati s takimi otroki, katere pripomočke uporabljati. V glavnem sem tu dobila znanje, od zdravnice nisem toliko.«

»Na delavnicah je bilo veliko praktičnih vaj, npr. to, da napoveš vse vnaprej, kaj boš naredil ... Delavnice, kjer smo se postavljali v vlogo slepega. Veliko nasvetov sva dobila.«

»Tiflopedagoginja se je povezala z dnevnim centrom, kamor hodi moj otrok in jih izobraževala. V vrtcu, Zavodu in doma delamo vsi enako in imamo skupne cilje.«

5. Vizije ureditve strokovnih centrov v Sloveniji

V nadaljevanju povzemamo vizije ureditve podpornih inštitucij, kot so jo predlagali snovalci Bele knjige v vzgoji in izobraževanju. Za razmišljanje o vzpostavitvi strokovnega centra in na kakšen način bi ta deloval, ter katere dejavnosti bi izvajal, smo zaprosili dve različni vzgojno-izobraževalni organizaciji, ki v obstoječem sistemu predstavljata podporo inkluziji. Gre za Zavod za slepo in slabovidno mladino Ljubljana, ki je bil pred časom že vključen v poskus Zavoda RS za šolstvo "Delovanje Zavoda za slepo in slabovidno mladino Ljubljana kot Centra za zagotavljanje pomoči na področju inkluzivnega izobraževanja slepih in slabovidnih otrok in mladostnikov" in na nekaterih področjih kot center že deluje. Pri osnovnih šolah s prilagojenim programom pa smo se odločili zaprositi šolo, ki ni med večjimi

in zelo dobro deluje na lokalnem nivoju. Nekatere izmed osnovnih šol s prilagojenim programom imajo namreč že zelo razvite dejavnosti in izvajajo naloge za celostno obravnavo otrok v večinskih vrtcih in šolah.

5.1. Bela knjiga 2011

Predloge za ureditev področja je podala že skupina strokovnjakov, ki je pripravljala Belo knjigo vzgoje in izobraževanja, leta 2011. Tam predlagajo:

Za izboljšanje kakovosti izvajanja programov vzgoje in izobraževanja otrok s posebnimi potrebami (OPP) se ustanovi mreža:

- (1) strokovnih centrov,
- (2) podpornih centrov ter (3)
referenčnih vrtcev in šol.

Na ravni države ministrstvo, pristojno za šolstvo, organizira in določi geografsko ustrezno porazdeljeno mrežo vrtcev in šol, ki izvajajo oziroma podpirajo izvajanje predšolskih programov in vzgojno-izobraževalnih programov za otroke s posebnimi potrebami; število posameznih šol in njihova razporeditev po Sloveniji mora ustrezati specifikam (številčnosti skupine otrok s posebnimi potrebami, geografski porazdeljenosti njihovega prebivališča idr.) posameznih otrok s posebnimi potrebami.

Čeprav rešitev ne pomeni, da bodo prilagojene programe izvajale vse šole in vrtci, se z uvedbo mreže izboljšujejo možnosti, ki jih imajo otroci s posebnimi potrebami v sistemu vzgoje in izobraževanja; otrokom s posebnimi potrebami bo omogočeno šolanje v:

- (1) inkluzivnem okolju redne osnovne šole/vrtca (v referenčni šoli/vrtcu), (2)
praviloma bližje domu, kot bi to omogočili zgolj podporni centri.

Referenčni vrtec in šola

Referenčni vrtec je vrtec, ki izvaja program s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo ter prilagojeni program predšolske vzgoje. V oddelke (razvojni oddelki), kjer izvajajo prilagojeni program predšolske vzgoje, se vključi otroke z različnimi motnjami, ovirami, primanjkljaji, vendar se jih skuša oblikovati tako, da so vanje vključeni otroci, ki glede na njihove posebne potrebe potrebujejo podobno strokovno pomoč, še posebej, če je v bližini več referenčnih vrtcev.

Referenčna osnovna šola je redna osnovna šola, ki izvaja program s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo, lahko pa tudi prilagojen program za eno izmed naslednjih skupin učencev s posebnimi potrebami: otroke z lažjo motnjo v duševnem razvoju, gibalno ovirane otroke, slepe in slabovidne otroke, gluhe in naglušne, otroke z avtističnimi motnjami (ki se vključijo v program s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo ali v enega izmed prilagojenih programov). Naloga referenčne šole je tudi razvoj oblik trajnih izmenjav učencev referenčnih šol in podpornih centrov pri dejavnostih izven obveznega dela programa.

Vsi vrtci in šole so referenčni vrtci oziroma šole za otroke s čustvenimi in vedenjskimi motnjami, otroke s primanjkljaji na posameznih področjih učenja, otroke z govorno jezikovno motnjo ter dolgotrajno bolne otroke.

V vseh vrtcih in šolah je potrebno zagotoviti pogoje za vključevanje in delo z navedenimi skupinami otrok.

V referenčnih vrtcih in šolah se za posamezno skupino otrok s posebnimi potrebami (v nadaljevanju OPP) zagotovijo naslednje naloge: izvajanje ustreznih programov, strokovne delavce ustrezne

specialnosti, prostorske in tehnične pogoje. Prav tako so za OPP prilagojene vse dejavnosti vrtca/šole; dnevi dejavnosti (šport, kultura, idr.), šola v naravi, interesne dejavnosti, vse projektne dejavnosti. Te dejavnosti, prilagojene OPP, se izvajajo skupaj z otroki z značilnim razvojem, torej z drugimi otroki, ki niso opredeljeni kot OPP.

Referenčni vrtci/šole bodo vezani/vezane na strokovne in podporne centre, ki jim zagotavljajo ustrezno strokovno in kadrovsko podporo.

Podporni centri

Podporni centri izvajajo prilagojen program in posebni program vzgoje in izobraževanja, lahko pa tudi program z enakovrednim izobrazbenim standardom. V navedene programe se usmerjajo otroci s posebnimi potrebami glede na njihove posebne vzgojno izobraževalne potrebe. Tudi otroke z avtistično motnjo se glede na njihove potrebe lahko usmeri v enega izmed navedenih programov.

Druge naloge podpornih centrov so:

- izvajanje strokovne pomoči otrokom/učencem in svetovanja staršem, učiteljem in vzgojiteljem v zvezi z OPP (mobilna specialpedagoška služba),
- stalno strokovno izpopolnjevanje strokovnih delavcev za sodelovanje s starši OPP in neposredno delo z OPP ter metodiko individualizacije z uporabo individualiziranega programa,
- organizirati zbirko pripomočkov in drugih didaktičnih gradiv ter skrbeti za njihovo izposojno,
- izvajati dodatno strokovno pomoč (tudi v obliki svetovalne storitve za starše) OPP v vrtcih, ki potrebujejo specializirano strokovno pomoč pred ali med postopkom usmeritve,
- zbirati dokumentacijo o otroku, ki je v postopku usmerjanja,
- pripravljati poročila o otrokovem razvoju z vidika različnih strok,
- izvajati posamezne naloge zgodnje obravnave, kot na primer dodatno strokovno pomoč otroku, svetovanje družini, načrtovanje vključitve v program osnovne šole idr.

Na ravni vrtcev je podporni center eden od vrtcev, ki ima dobro razvito in kakovostno delo v razvojnem/ih oddelku/ih. Prilagojen predšolski program se izvaja le v javnih referenčnih vrtcih in podpornih centrih.

Strokovni center

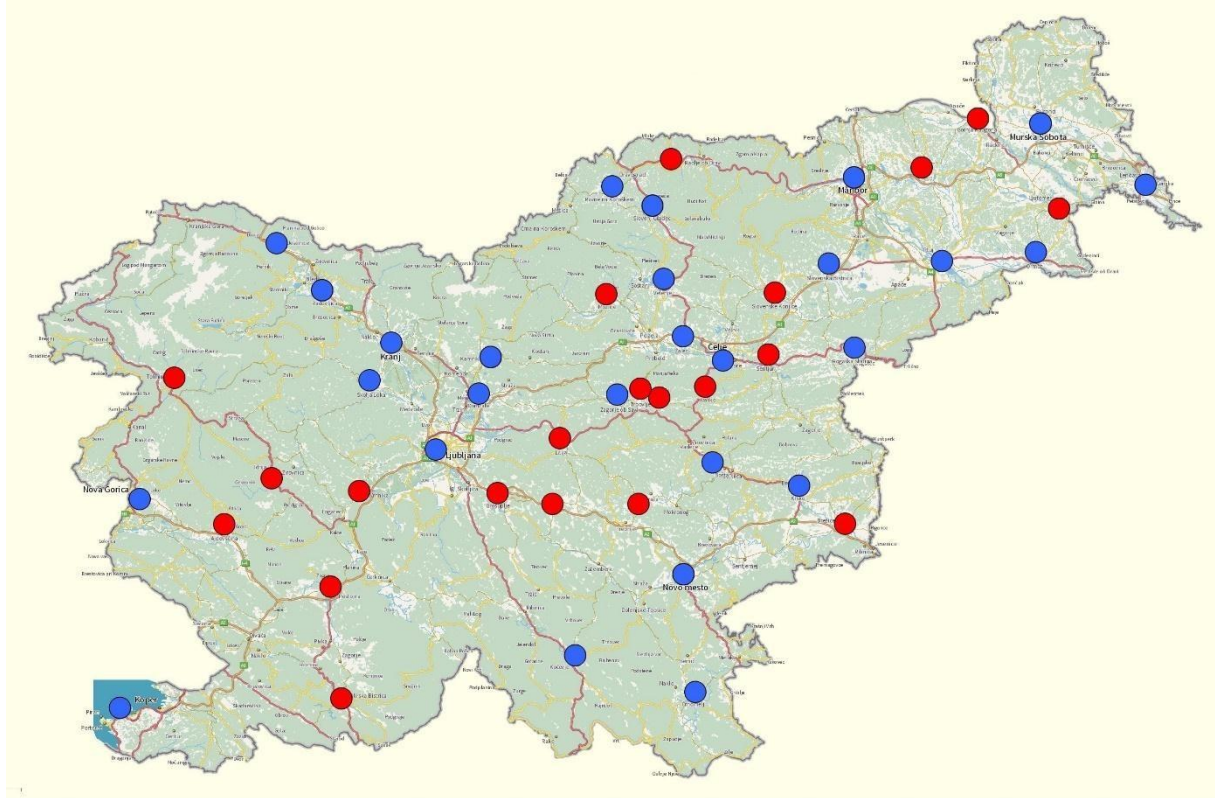
Naloge strokovnega centra so:

- razvija stroko, metodike, didaktične pristope in specifične pripomočke ter druga učna gradiva,
- na podlagi poročil podpornih centrov in drugih raziskav pripravlja analize stanja na področju VI OPP za določeno skupino ali več skupin OPP ter te rezultate predstavlja in razširja,
- v sodelovanju z drugimi strokovnimi in raziskovalnimi institucijami določi merske instrumente (teste, lestvice) za standardizacijo,
- sodeluje z oddelki oziroma strokovnjaki na univerzah in drugih raziskovalnih institucijah pri razvojnem in raziskovalnem delu,
- podpornim centrom in referenčnim šolam ter vrtcem svetuje in razširja znanja o delu z otroki s posebnimi potrebami in o sodelovanju s starši OPP (v obliki stalnega strokovnega izpopolnjevanja), • spremlja ustreznost usmeritve v program in izvajanje individualiziranega programa za posamezne učence, pri tem sodeluje tudi s starši OPP,
- sodeluje s timi za zgodnjo obravnavo v zdravstvenih in drugih ustanovah,
- razvija oblike pomoči otroku in družini v okviru zgodnje obravnave za določeno ali več skupin OPP. Strokovni center ima lahko v svoji sestavi tudi enega ali več podpornih centrov.

V okviru mreže pomoči je treba zagotoviti pravice otrok s posebnimi potrebami na narodno in jezikovno mešanem območjih.

5.2. Jelena Horvat, ravnateljica OŠ Antona Janše Radovljica

Osnovne šole s prilagojenim program in osnovne šole s prilagojenim program pri osnovnih šolah danes:

● OŠPP ● OŠPP pri OŠ

Otroci s posebnimi potrebami so:

- otroci motnjo v duševnem razvoju;
- slepi in slabovidni otroci in otroci z okvaro vidne funkcije;
- gluhi in naglušni otroci;
- otroci z govorno-jezikovnimi motnjami;
- gibalno ovirani otroci;
- dolgotrajno bolni otroci;

otroci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja; otroci z avtističnimi motnjami;

- otroci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami.

Otroci z motnjami v duševnem razvoju so usmerjeni v naslednje programe:

- program za predšolske otroke s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo;
- prilagojen program za predšolske otroke;
- prilagojen program vzgoje in izobraževanja z nižjim izobrazbenim standardom (za otroke z lažjo motnjo v duševnem razvoju) – v nadaljevanju: nižji izobrazbeni standard – NIS;
- posebni program vzgoje in izobraževanja (za otroke z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju) – v nadaljevanju: posebni program – PP;

V omenjene programe so vključeni tudi otroci s kombiniranimi motnjami.

Trenutno število javnih zavodov za otroke s posebnimi potrebami:

- 31 razvojnih vrtcev;
- 16 zavodov za otroke s posebnimi potrebami;
- 28 osnovnih šol s prilagojenim programom ter
- 21 osnovnih šol s prilagojenim programom pri osnovnih šolah.

Za kvalitativni premik celostne pomoči otrokom s posebnimi potrebami in njihovim družinam bi v prihodnosti potrebovali premik po horizontalni in vertikalni osi.

Po horizontalni osi je potrebna sprememba, ki bi delovala celostno: obravnava v največjo korist otroku, v medresorskem povezovanju strokovnjakov, pretoku informacij in možnostih do pomoči za vse otroke glede na njihove potrebe, dostopno čim bližje domu in oblike pomoči, ki so v največjo korist za otroke.

Po vertikalni osi imajo otroci in mladostniki s PP zagotovljeno ustrezno pomoč, možnost vključitve v ustrezne programe v vseh starostnih obdobjih v skladu s cilji in načeli vzgoje in izobraževanja otrok s posebnimi potrebami.

Za oblikovanje celostne pomoči bi oblikovali mreže pomoči, ki bi jo združevale ustanove in strokovne službe, ki bi sodelovale v skladu s potrebami.

MREŽE

Strokovni centri (v nadaljevanju SC) in podporni centri (v nadaljevanju PC) sestavljajo mrežo po horizontalni in vertikalni shemi/strukturi:

Mreža zajema obdobje predšolske, osnovnošolske populacije, srednješolske populacije ter pošolsko oz. odraslo dobo za populacijo mladostnikov s posebnimi potrebami. Mreža vključuje ustanove, ki izvajajo dnevne programe, namestitvene centre, zavode, katerih ustanovitelj je lokalna skupnost in zavode, katerih ustanoviteljica je država. Mrežo tvorijo postavljeni posamezni centri, ki pokrivajo potrebe glede na potrebe otrok in s katerimi se zagotavlja enakomerna dostopnost pomoči po vsej državi. Pomoč in dostopnost je za vse otroke zagotovljena do posameznih strokovnjakov, do strokovne obravnave, enak nivo kvalitete.

Mreži SC in PC, ki delujeta vzajemno, povezovalno, fleksibilno, možen je pretok strokovnih delavcev in dostopnost do strokovnih obravnav.

Strokovni centri imajo osnovo za delovanje po določenih kriterijih, ki jih določi pristojno ministrstvo.

Število SC se določi na podlagi vzpostavitve mrežne pokritosti, števila otrok posameznega lokalnega področja ali regijske enakomerne pokritosti.

MREŽE NA NACIONALNEM NIVOJU

Mrežna povezanost pomeni povezovanje, sodelovanje, pomoč vsem akterjem, ki delujejo v pomoč in korist otrokom s posebnimi potrebami. Na nacionalni ravni mrežo strokovnih centrov in drugih tvorijo ustanove, ki so regionalno in lokalno enakomerno porazdeljene, s čemer se zagotovi dostopnost do pomoči in do vzgojno izobraževalnih programov, kamor se usmerijo otroci s posebnimi potrebami, zagotovi se dostopnost do strokovnjakov. Kriterije za delovanje javnih ustanov, ki so del mreže, določi ministrstvo glede na oddaljenost, število prebivalcev, lokalno infrastrukturo, strokovno povezanost, racionalno porazdeljenost ustanov.

Mrežo na nacionalni ravni sestavljajo javni vzgojni izobraževalni zavodi, ustanove raznih področij, v okviru podpore pa lahko sodelujejo tudi nevladne organizacije.

V mrežo na nacionalni ravni so vključeni:

- strokovni centri;
- podporni centri;
- komisije za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami (v nadaljevanju KUOPP);
- socialni zavodi, varstveno delovni centri in druge invalidske delavnice;
- zdravstvene ustanove: razvojne ambulante, dispanzerji, ambulante za fizioterapijo, strokovnjaki ortopedi, nevrologi, pedopsihiatri in drugi strokovnjaki;
- nevladne organizacije (društva, centri, itd.);
- zasebne storitve;
- ministrstva ter
- občine.

MREŽE NA LOKALNEM NIVOJU

Mrežna povezanost ustanov, zavodov in drugih na lokalnem oz. regionalnem nivoju povezuje in omogoča dostop do pomoči in ustrezne obravnave vsem otrokom in družinam.

Mrežo tvorijo:

- vrtci;
- OŠ;
- strokovni centri;
- podporni centri;
- socialni zavodi, varstveno delovni centri in druge invalidske delavnice;
- zdravstvene ustanove: razvojne ambulante, specialistične ambulante (logopedi, fizioterapevti, pedopsihiatri, delovni terapevti...);

- centri za socialno delo (v nadaljevanju CSD);
- komisije za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami (KUOPP);
- zasebne storitve ter
- nevladne organizacije, društva...

Povezanost, oblikovanje timov, služb nudi dostopnejšo in hitrejšo obravnavo, poenoten pristop, pretok informacij, hitrejšo odzivnost služb, sistematično načrtovanje in izvajanje pomoči.

Glavni cilj celovitejše timske obravnave je pomembna, saj starši pogosto iščejo pomoč pri različnih strokovnjakih, nimajo dostopa do informacij na enem mestu, otroka obravnavajo različni strokovnjaki oz. strokovni timi, ki pogosto niso med seboj povezani. Včasih starši lahko dobijo tudi nasprotujoče si informacije.

Smiselno bi bilo oblikovati strokovne time, ki bi usmerjali starše do pomoči oz. centra, kjer bi dobili informacije na enem mestu oz. organizacijo celostne pomoči. Otrok je bistvo in središče dogajanja, strokovnjaki pa oblikujejo strategijo pomoči.

Ustanove se povezujejo v mrežo z namenom, da se na lokalnem nivoju poskrbi za preglednost oblikovanja pomoči, dostop do informacij, organizacijsko fleksibilnost, ekonomsko učinkovitost, poenoten pristop in enakomerno dostopnost.

Na lokalnem nivoju se ustanove lahko povezujejo tudi širše, regionalno, glede na potrebe in strokovno dostopnost.

STROKOVNI CENTRI (SC) – PODPORNİ CENTRI (PC)

Nosilec strokovne moči za področje posebnih potreb je STROKOVNI CENTER, ki pokriva področje na širšem lokalnem nivoju.

SC zagotavlja strokovno moč, razvoj stroke, oblike pomoči vsem deležnikom: otrokom, družinam, staršem, strokovnim delavcem, ustanovam. SC je središče stroke v regiji ali na nacionalnem nivoju, ki nudi celostno pomoč otrokom in staršem.

SC zagotavlja strokovno in kadrovsko podporo PODPORNIM CENTROM - PC, vrtcem, osnovnim šolam. PC so manjše ustanove, z nekaterimi enakimi nalogami kot SC, vendar pa delujejo v manjšem obsegu kot SC. SC nudijo pomoč PC s strokovnimi delavci, timi, strokovnim znanjem, opremo, materialom.

Otroci s PP, ki so vključeni v PC, in njihovi starši ne bi smeli imeti slabše obravnave, manj strokovne podpore, manj kvalitetne obravnave in pomoči. Zaradi večje moči in obsega dela PC ne bi smeli biti v neenakopravnem položaju. Pretok informacij in dela bi moral potekati enako hitro in učinkovito v obeh oblikah centrov.

Cilji povezovanja:

- Enakomerna možnost vključenosti vseh otrok v ustrezno obravnavo oz. program.

- Dostopnost do šolanja v bližini doma, vključenosti med vrstnike, dostopnost do strokovnih obravnav.
- Dostopnost do ustanov, centrov, oblik pomoči za vse vrste motenj oz. potreb otrok, za vse starostne skupine.
- Dostopnost do informacij.
- Sistematično razdelana mreža pomoči in vzgojno izobraževalnih programov glede na posamezne potrebe otrok (ADHD, Downov sindrom, motnje avtizma, cerebralna paraliza, disleksija, primanjkljaji na posameznih področjih učenja, fizioterapija).
- Edukacijski programi, enakomerno dostopne obravnave.
- Mreža OŠ in specialnih ustanov za posamezne razvojne motnje, z usposobljenim timom za pomoč in inkluzijo.
- Timi za dodatno strokovno pomoč (DSP).
- Medresorska povezovanja timov za pomoč, storitev, financiranje, šolstvo, sociala, medicina.
- Razdelana mreža neprofitnih/javnih ustanov in zasebnih/profitnih centrov, ustanov, zasebnikov terapevtskih in drugih storitev.

Povezanost stroke sistemsko ni dovolj kvalitetno urejeno. Starši potrebujejo pomoč in dostopnost do informacij na enem mestu. Na enem mestu se oblikuje načrt in pot do strokovnjakov. V sedanjem sistemu, starši sami iščejo informacije, dostopnost do strokovnjakov, ne dobijo celostne informacije in pomoči na enem mestu. Mnoge poti jih izčrpavajo in počutijo se zapuščene. Zaradi slabše povezanosti lahko dobijo tudi različne ali nasprotujoče si informacije. Pomoč je usmerjena na osebo z motnjo, medtem ko starši niso deležni osebne pomoči v stiskah, ko se soočajo s stanjem otroka.

Oblikovanje strokovnih timov pomoči ob rojstvu otroka z razvojnimi in hujšimi zdravstvenimi težavami

Pri oblikovanju timov za celostno pomoč otrokom s posebnimi potrebami in njihovim družinam je potrebno oblikovanje timov za pomoč ob rojstvu. Kjer ob rojstvu strokovnjaki ugotovijo določene razvojne težave, strokovnjaki nudijo vso medicinsko oskrbo otroku. Starši ob soočenju z zdravstvenimi oz. razvojnimi težavama otroka potrebujejo informacije, hkrati pa tudi psihološko pomoč njim samim.

Trenutno je pomoč staršem odvisna od posamezne porodnišnice, bolnišnice, ni pa izdelanega protokola pomoči. Potrebno bi bilo sistemsko urediti oblikovanje timov, ki ponudijo psihološko pomoč, informacije, spremljanje. Starši se sami odločijo, kaj želijo sprejeti.

Zgodnja obravnava in predšolsko obdobje

Razvojne ambulante so v posameznih okoljih različno organizirane. Strokovnjaki in specialisti so zaposleni in dostopni po regijah in lokalnih okoljih različno, odvisno od možnosti financiranja in kadra, ki je na voljo. Dostopnost do strokovnjakov je različna in zakonsko ni normativno opredeljena.

Tim strokovnih delavcev v razvojni ambulanti bi oblikoval načrt pomoči, usmerjal aktivnosti in strokovno povezovanje.

Predšolsko obdobje

Otroci v predšolskem obdobju so vključeni v programe in oblike pomoči:

- program za predšolske otroke s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo;
- prilagojen program za predšolske otroke;
- prilagojeno izvajanje dodatne strokovne pomoči;
- individualne obravnave.

Izkušnje iz prakse kažejo, da je v predšolskem obdobju nekoliko manj intenzivno in sistematično izdelan sistem pomoči, kot pa kasneje v šolskem obdobju. Izkušnja se ne more posplošiti na vso populacijo, vendar je kljub temu v osnovnošolskem obdobju natančno izdelan protokol pomoči v 5 korakih, ki jih šole natančno izvajajo. V vrtcih je v nekaterih okoljih sistemiziranih tudi manj strokovnih in svetovalnih služb in ustreznih strokovnih delavcev za dodatno strokovno pomoč.

Otroci, ki niso vključeni v organizirane oblike varstva, nimajo ustrezne pomoči.

Osnovnošolsko obdobje

Učenci s posebnimi potrebami so usmerjeni v programe:

- vzgojno-izobraževalni programi s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo;
- prilagojeni programi vzgoje in izobraževanja z enakovrednim izobrazbenim standardom;
- prilagojen program vzgoje in izobraževanja z nižjim izobrazbenim standardom (za otroke z lažjo motnjo v duševnem razvoju) – v nadaljevanju: nižji izobrazbeni standard – NIS;
- posebni program vzgoje in izobraževanja (za otroke z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju) – v nadaljevanju: posebni program – PP;
- vzgojni program.

ZUOPP daje možnost in usmerja v inkluzivne oblike pomoči, kjer lahko učenci prehajajo med programi in se prilagajajo sistemom glede na potrebe otrok.

V osnovnošolskem obdobju trenutno delujeta dva vzporedna sistema, med katerima ni posebne povezanosti in prilagajanja. Za učence z lažjo, zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju poteka sistem ločenega, segregiranega izobraževanja, ki je sistemsko kvalitetno izvajan. Specialne šole imajo kvalitetno celostno oblikovan sistem pomoči tako na kognitivnem področju kot na celotnem razvojnem področju.

Znotraj obeh sistemov ni dovolj izkoriščenih možnosti prilagajanja, povezovanja in prehajanja, posebno v okoljih, kjer so ustanove v neposrednih bližinah. Možnosti bi bile v delu obveznega programa in razširjenega programa. Učence bi povezovali na področjih, kjer bi bilo lahko v korist vsem učencem kot tudi razvoju prakse. Ni za zanemariti možnost, da se povezujejo obvezni programi na delih, kjer imajo učenci močna področja in bi zmogli doseči višji nivo pri standardih znanja. Smiselno je ohraniti kvalitetni del specialnih šol, kjer učenci dosegajo visok nivo praktičnega usposabljanja, izkušenj, osebnostnega napredka, razvijanju dobre samopodobe, ustvarjalnem področju, kar prinesejo različni učni načrti, in znotraj tega različna razporeditev ur in učnih vsebin.

Srednješolsko izobraževanje drugo VI delovanje (pomembno delovanje ob predpisanih VI

programih), širjenje inkluzije:

- prehajanje med programi, organizacija, priprava pogojev;
- ustvarjanje pogojev za večplastno povezovanje med različnimi ustanovami (skupno izvajanje ID, OPB, DD, ŠN, izobraževanje staršev/strokovnih delavcev);
- individualne strokovne obravnave (logopedске, terapije za odpravljanje motenj, senzornogibalne obravnave, ...).

Dodatna strokovna pomoč oz. DSP

Vzpostavitev mreže celostne obravnave pomoči. V sedanji praksi se izvajanje DSP omeji pretežno na individualno pomoč otroku za posamezni primanjkljaj, otrok potrebuje celostno specialno pedagoško diagnostiko primanjkljajev, sistematično načrtovanje odprave oz. pomoči po vsej vertikali, pomoč pri osebnotnem razvoju in funkcionalnih znanih samostojnosti. Premalo časa se nameni otrokovi pomoči pri razvoju samostojnosti, odgovornosti, vključevanju/uveljavljanju med vrstnike ter skupinskemu delu znotraj skupine oddelka.

Razvojne možnosti osnovnih šol s prilagojenim programom:

Osnovne šole s prilagojenim programom danes:

- izvajajo veljavne izobraževalne programe in izvajajo dodatno strokovno pomoč v vrtcih in osnovnih šolah;
- izvajajo druge vsebine, projekte, se vključujejo in sodelujejo z lokalnim okoljem, ustanovami, nevladnimi organizacijami;
- v OŠPP se vključujejo otroci s težjimi in več motnjami, potrebovali bi dodatne obravnave za razvoj, več individualnega pristopa;
- izvajajo svetovanje, izobraževanja drugih str. del;
- povezujejo se z ustanovami, strokovnimi službami, sodelujejo z lokalnim okoljem
- nadstandardne zaposlitve so izjemoma financirane s strani lokalnih skupnosti, SOUS, iz EU projektov, na nacionalnem nivoju ta problematika ni poenotena;
- terapevtsko delo ni dovolj sistemsko vključeno;
- veliko šol ima terapevtske sobe oz. multisenzorne sobe. Šole jih uporabljajo glede na možnosti, organizacijo, finance, znanje;
- starši sami iščejo pomoč v samoplačniških sistemih, odvisni so od njihovih finančnih možnosti. Pomoč iščejo na lokalnem, nacionalnem nivoju, zasebnih storitvah in v drugih državah-;
- starši prihajajo do informacij, od drugih ljudi, interneta..., počutijo se odmaknjene od sistema, brez pomoči.

OŠPP – reorganizacija v smeri sledenju potreb posameznega otroka.

Sistem se prilagaja otrokovim potrebam in ne otrok sistemu.

Šole – centri bi izvajali vzgojno izobraževalne programe, kar je osnovno delovanje. Če postavimo otroka v center njegovih potreb, bi ob vzgojno izobraževalnem delu vzpostavili fleksibilni sistem celostne otrokove obravnave. Otroku bi bile dostopne različne oblike strokovnih obravnav, modelov in imel bi možnost kombiniranja le-teh, glede na svoje potrebe.

SC ima nabor strokovno usposobljenih strokovnjakov, ki v timskem pristopu otroku nudijo celostno obravnavo. Obravnave so lahko dolgotrajne ali usmerjene na krajša obdobja, odvisno od potreb otroka.

Strokovni delavci so usposobljeni za terapevtske oblike dela in metode, ki jih vsakodnevno vključujejo v svoje delo v oddelkih.

Timski pristop vključenih strokovnih delavcev je osnova načrtovanja dela in individualiziranega programa.

Po potrebi lahko otrok prehaja med posameznimi programi in se znotraj VI procesa vključuje v individualne obravnave. Otrok vključen v fleksibilni sistem pridobi veččine in spretnosti glede na potrebe, ki se sprotno lahko spreminja.

Individualiziran program otroka bi dobil širši pomen celostnega načrtovanja ciljev.

Reorganizacija je nujna v smislu kvalitativne spremembe vzgojno izobraževalnega (v nadaljevanju VI) dela v celostno obravnavo.

Obrazložitev: Stroka napreduje, dostopnost do informacij je vedno večja, razvoj in poznavanje delovanja možganov je v silovitem razponu in se razvija ekstremno hitro. Strokovno temu ne sledimo dovolj sprotno in prepočasi vključujemo ta znanja v VI proces in delo. Ne vključujemo vedenja in znanstvena spoznanja v kvalitativne spremembe. Stroka bi morala iti v korak z odkritji, strokovni delavci bi morali znanja funkcionalno vključevati v delo. Strokovnost in znanja so namreč pomanjkljiva.

SC bi moral usposobiti zaposlene za zahtevnejše pristope, znanja bi morali vpeljati v vsakodnevno delo, povezati različne pristope in otrok bi moral dobiti obravnave (individualne in skupinske), glede na svoje potrebe.

Način dela bi potekal v predšolskem in osnovnošolskem obdobju, prednostno v prvi triadi in delno v drugi ter v posebnem programu na prvi in drugi stopnji (če upoštevamo, da otrok napreduje po stopnjah glede na leta vključenosti v program).

Cilji in naloge SC:

- izvajanje vzgojno izobraževalnih programov;
- nudenje strokovne pomoči za motnje, odpravljanje motenj;
- izvajanje dodatnih programov za pridobitev in osvojitve funkcionalnih znanj, samostojnosti uveljavitev v lokalnem okolju, delovnih in socialnih spretnosti, interesnih dejavnosti, projektov;
- izvajanje diagnostičnih postopkov, priprava individualiziranih programov, izdelava diagnostičnih postopkov, seznam diagnostike;
- ključen faktor za povezovanje ustanov v okolju delovanja centra;
- izvajanja izobraževanja in usposabljanj strokovnih delavcev, učiteljev drugih ustanov in staršev, svetovalne storitve, strokovna pomoč;
- koordinator inkluzivnega delovanja;
- razvoj stroke, povezovanje in širjenje dobrih praks, poznavanja dobrih praks izven države, po potrebi predlogi sprememb zakonodaje za izboljšavo državnega sistema, raziskovalno delo;
- razvoj didaktičnih gradiv, materialov, priročnikov, učbenikov in nudenje možnosti izposoje in svetovanje za uporabo gradiv;
- knjižnična, multikomunikacijska ter virtualna gradiva.

Cilj inkluzivnega delovanja VI sistema je sistematična skrb za posameznika, da se v skladu z individualnimi možnostmi izobrazi, funkcionalno usposobi za čim bolj samostojno življenje in delovno usposobljenost. V skladu z individualnimi sposobnostmi sistem predvidi samostojno zaposlitev, vključitev v sistem delovnih centrov, oblik pomoči v delovnih organizacijah in samostojnih podjetnikih.

Mreža po vertikalni shemi:

- Shema po starostnih obdobjih, od rojstva, vrtec, OŠ, SŠ, do poklicnega usmerjanja.
- Oblike pomoči, programi, strokovna zastopanost, po starostnih obdobjih po ustanovah.
- Enakomerna dostopnost vsem OPP do vseh oblik pomoči in svetovanja.

Organizacijska shema SC po posameznih enotah:

Znotraj ustanove delujejo strokovni delavci, ki delujejo po različnih področjih, glede na vzgojno izobraževalne programe. Strokovni delavci delajo na različnih področjih, prehajajo iz enega v drugo, delo in učne obveznosti dopolnjujejo z delom v drugih ustanovah oz. na drugih področjih dela.

Lahko se oblikujejo strokovne skupine in timi za posamezna področja delovanja:

- Učitelji v nižjem izobrazbenem standardu (NIS).
- Učitelji v posebnem programu (PP).
- Mobilna služba in izvajalci dodatne strokovne pomoči - DSP (vrtec in OŠ).
- Tim terapevtov, svetovalne službe in za specialna znanja (na primer: za področja avtizem, Downov sindrom, nevrološke motnje. (Izvajali bi na primer: programe ABA, TEACH, PECS, Listening program, Handel program, Montessori pedagogiko, Brain gym, nevrofeedback, fizioterapijo, delovno terapijo in drugo).
- Tim za inkluzijo, pomoč v zunanjem okolju za vključevanje posameznikov v različne aktivnosti in socialno življenje.
- Tim strokovnih delavcev za diagnosticiranje.
- Razvojni strokovni timi, ki bi načrtovali in izvajali pomoč od rojstva do odraslosti. Timi strokovnih delavcev bi nudilo pomoč staršem, nudilo ustrezne informacije, usmerjalo strokovno delo, spremljalo razvoj otrok od rojstva do odraslosti. Razvijali bi inkluzivno okolje in vključenost otrok in mladostnikov v različne oblike delovanja izven ustanov, preživljanje prostega časa, razvoj socialnih veščin, življenjskih spretnosti do zaposlitvene vključenosti.
- Tim strokovnih delavcev, ki izvajajo izobraževanja in svetovanja izven centra.
- Tim za pomoč staršem, svetovanje.
- Tim za razvoj pripomočkov, gradiv, stroke, didaktičnega materiala.

Podporni centri oz. PC

Po raziskavi in posnetku stanja 2010 je bilo stanje števila ustanov podobno kot danes. Z uveljavitvijo ZUOPP in podpora inkluzivnemu sistemu so bila predvidevanja, da se bo število OŠPP zmanjšalo, saj se je v zadnjem obdobju pred izvedbo raziskave kazal trend upadanja otrok, vključenih v OŠPP. KUOPP so LMD večkrat opredelili kot primanjkljaj na posameznem področju učenja ob povprečnih intelektualnih sposobnostih, zaradi česar je število otrok v prvem triletju več let znatno padalo. Ni strokovnega razloga za spremembo stanja, a trenutno podatki kažejo, da je število OŠPP in število otrok ostalo na istem nivoju,

spremenilo se je le razmerje po posameznih lokalnih področjih. Večje šole so število otrok povečale, manjše šole se ubadajo z nižanjem oz. zmanjševanjem števila otrok.

Razlogi so lahko:

- vključitev v segregirane ustanove zaradi kvalitetnejše strokovne podpore otrokom in strokovnega dela ter pomoči. Prisotnost in večja dostopnost do obravnav fizioterapije logopedskih obravnav, do terapevtskih pristopov, prepoznana kvaliteta, na podlagi česar se straši odločijo za vključitev;
- delo v večinskih OŠ zaradi višanja normativov in standardov, velikih oddelkov, zahtevnih otrok, vedenjske problematike, več otrok z DSP, v OŠ vedno težje obvladujejo;
- OŠPP v zadnjem obdobju širijo dejavnost izvajanja DSP, razlog je zaostrovanje zaposlitvene politike in nabor strokovnih delavcev, ki jih OŠPP premorejo. Večkrat gre v škodo OŠPP, saj morajo ravnatelji zagotoviti ustrezen usposobljen strokovni kader v OŠ za DSP, v OŠPP pa lahko izvaja programe kader, ki nima ustrezne izobrazbe. Šole na različne načine rešujejo težave z zaposlovanjem ustreznega kadra.

SC in PC zraven izobraževalnih vsebin nudijo celostno podporo pomoči otrokom in staršem.

PC imajo v osnovi isto primarno nalogo kot SC, vendar v manjšem obsegu, locirano na lokalni nivo.

Naloge in cilji PC:

- izvaja vzgojno izobraževalne programe, osvojitve funkcionalnih znanj, samostojnosti, uveljavitev v lokalnem okolju, delovnih in socialnih spretnosti;
- nudi strokovne pomoči za motnje, odpravljanje motenj;
- izvaja programe za pridobitev, Izvajanje diagnostičnih postopkov, pomoč pri pripravi individualiziranih programov;
- ključen faktor za povezovanje ustanov v okolju delovanja centra;
- izvaja izobraževanja in usposabljanja strokovnih delavcev, učiteljev drugih ustanov in staršev, svetovalne storitve in nudi strokovno pomoč;
- je koordinator inkluzivnega delovanja;
- zagotavlja razvoj stroke, pozna, povezuje in širi dobre prakse, v državi in izven, in izvaja raziskovalno delo;
- predlaga spremembe zakonodaje za izboljšavo šolskega sistema;
- razvijanje didaktična gradiva, materiale, priročnike, učbenike in nudi možnosti izposoje in svetovanje za uporabo gradiv;
- premore knjižnico knjižničnih gradiva, strokovne literature, multikomunikacijska, virtualna, gradiva.

Za vzpostavitev celotne mreže SC in PC bi bila potrebna proučitev trenutnega stanja, pregled stanja v zadnjih 10 letih, naraščanja/padanja števila otrok, strokovno usposobljenost kadra in razvojno naravnost ustanov ter preko pokazateljev načrtovanja delovanja določiti mrežo, ki bi pokrivala državno, regijsko in lokalno področje/območje.

Kadri, strokovna znanja in kompetence:

Osnovni profil za izvajanje dejavnosti v centru je specialni in rehabilitacijski pedagog. Praksa izkazuje potrebe po izpopolnjevanju znanj, pridobivanju specialnih znanj in kompetenc za posamezna razvojna

in starostna področja, specialna znanja posameznih motenj in razumevanja delovanja možganskih procesov, terapevtskih znanj ter pristopov. Izkušnje kažejo tudi na to, da ne zadoščajo zgolj osnovna spoznavanja z modelom, temveč potrebujejo poglobljeno znanje, da lahko uporabljajo in izvajajo več različnih pristopov, ki se vključujejo v delo ter izberejo za vsakega otroka najbolj primeren pristop ali kombinacijo pristopov.

V praksi se najbolje obnese, če ima učitelj spekter različnih modelov. Za posameznega otroka pripravi znotraj IP načrt, v okviru katerega opredeli, po katerem pristopu bo sledil ciljem (npr.: nadomestna komunikacija ali ABA, TEACH, postolarni refleksi,...).

Usvojene kompetence učitelji vključuje v dnevno delo, za poglobljeno delo, načrtovane spremembe v razvoju.

Specialisti (logoped, FZT, terapevti), ki imajo še bolj poglobljena znanja, s certifikati in s celostnim naborom znanja, bi izvajali terapevtsko individualno delo. Učitelji bi glede na možnosti nadaljevali z istim pristopom, vajami pri delu in starši doma. Na tak način bo terapevtski pristop dobil svoj smisel in učinek. Načrt in intenziteta dela bi se oblikoval znotraj IP in ob evalvacijah bi načrtovali spremembe skozi timski način dela.

Znanja, potrebna za učinkovit terapevtski pristop so kompleksna znanja, vsebinsko obsežnejša, finančno zahtevnejša, v katera je potrebno vlagati sistematično.

S takim naborom specialnega znanja, ob osnovnem znanju specialnih in rehabilitacijskih pedagogov, bi kompetentno opravljali svetovalne storitve, nudili pomoč različnim skupinam in najbolj kompetentno izvajali programe in strokovno delo.

Pogoji (materialni, kadrovski, finančni, podpora okolja,...):

Razvoj posameznih področij dela silijo potrebe po večji strokovni pomoči, ki gre sovpadno z večjim znanjem strokovnjakov. Strokovni delavci bi se znotraj splošnega specialno terapevtskega znanja morali specializirati za določeno področje. Znanje in znanost gre v hiter razvoj, globlje razumevanje delovanje možganov in celostno funkcioniranje telesnega sistema, pri čemer pa znanja strokovnih delavcev ne gredo vzporedno z znanstvenimi odkritji. V Sloveniji je malo možnosti za strokovno usposabljanje oz. je stroškovno težko dostopno. Starši so lahko včasih bolje seznanjeni z razvojem stroke in možnih oblikah pomoči. Strokovni delavci bi morali imeti večje možnosti za lastni strokovni razvoj, dostopnost do izobraževanja.

5.3. Katjuša Koprivnikar, ravnateljica Zavoda za slepo in slabovidno mladino Ljubljana: Predlog organizacije strokovnega centra

Predlog je podan na osnovi rezultatov in izkušenj, pridobljenih v okviru projekta Center za pomoč slepim in slabovidnim (2008-2010), sofinanciranega s pomočjo Norveškega finančnega mehanizma, ter poskusa Zavoda RS za šolstvo (2010-2012): Delovanje Zavoda za slepo in slabovidno mladino Ljubljana kot Centra za zagotavljanje pomoči na področju inkluzivnega izobraževanja slepih in slabovidnih otrok in mladostnikov.

Strokovni center mora delovati in upoštevati naslednja načela:

1. načelo enakih možnosti, s hkratnim upoštevanjem drugačnosti, kar omogoča in zagotavlja preseganje posledic motenj, primanjkljajev ali ovir;

2. načelo individualiziranega pristopa;
3. načelo uvajanja procesov inkluzije v vseh življenjskih situacijah in v vseh življenjskih obdobjih;
4. načelo celostne in multidisciplinarne obravnave s posebnim poudarkom na psihosocialnem in emocionalnem razvoju;
5. načelo pravice do izbire, ki pomeni, da je potrebno zagotoviti pravico do izbire programa, v katerem bodo zagotovljeni optimalni pogoji razvoja;
6. načelo pravočasne usmeritve v ustrezni program;
7. načelo zgodnje strokovne obravnave, ki temelji na razvoju zgodnje celostne obravnave in diagnostike otrok s posebnimi potrebami, oziroma se pojavi v življenju posameznika ob nenadni travmatični izgubi ali poslabšanju stanja;
8. načelo pravice do vseživljenjskega izobraževanja;
9. načelo pravice do zagotavljanja pismenosti kot ene temeljnih civilizacijskih pridobitev človeštva (velja za vse skupine PP);
10. načelo strokovne obravnave oseb s večplastnimi, kombiniranimi motnjami;
11. načelo uvajanja novih informacijsko-komunikacijskih tehnologij v oblike izobraževanja, rehabilitacije in zaposlovanja;
12. načelo vključevanja staršev v proces vzgoje in izobraževanja, ki izhaja iz ugotovitve, da sta vzgoja in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami precej odvisna od staršev, zato jih je treba vključevati v odločanje, načrtovanje, neposredno delo z otroki oz. mladostniki ter evalvacijo otrokovega napredovanja;
13. načelo organiziranja izobraževanja otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami čim bližje domu, ki sledi načelu, da tudi otrok, s posebnimi potrebami, če je le mogoče, ne bi izločali iz družinskega in socialnega okolja;
14. načelo kontinuiranosti programov, ki zagotavlja fleksibilnost in prehajanje med različnimi oblikami izobraževanja in usposabljanja;
15. načelo kompleksnega izobraževanja in usposabljanja učiteljev in drugih strokovnjakov;
16. načelo interdisciplinarnosti, ki zahteva, da v procesih edukacije in rehabilitacije sodelujejo različni strokovnjaki (s področja šolstva, zdravstva in socialnega varstva).

PREDLOG ORGANIZACIJE STROKOVNEGA CENTRA

Strokovni center naj bo zasnovan na delovanju med seboj povezanih strokovnih enot, ki bodo preko izvajanja dodeljenih nalog uresničevale naslednje CILJE:

1. izboljšati kakovost vzgoje in izobraževanja, zaposlovanja ter življenja OPP s poudarkom na njihovem vključevanju v družbo in na enakovredni udeležbi,
2. učinkovito podpirati procese inkluzije in inkluzivne družbe,
3. multidisciplinarno povezati sodelovanje različnih strok za boljše doseganje ciljev,
4. zagotoviti strokovno obravnavo oseb s primanjkljaji na več področjih (npr.: gluho – slepi), če je ena od motenj slepota/slabovidnost,
5. izvajati razvojno-raziskovalno delo na izbranih področjih,
6. prispevati k večjemu zaposlovanju,
7. povezovati in nuditi strokovno pomoč vsem udeležencem, ki sodelujejo v procesu usposabljanja, izobraževanja in rehabilitacije,
8. razširjati informacije in temeljna znanja o PP, osveščanje okolja,
9. razvijati in uvajati nove specialno-pedagoške pristope v delu s PP,
10. slediti razvoju sodobnih tehničnih pripomočkov in jih uvajati v procese izobraževanja, usposabljanja in rehabilitacije,
11. oblikovati programe strokovnega izobraževanja za strokovne delavce z različnih področji.

STROKOVNE ENOTE, KI BI IZVAJALE NALOGE ZA DOSEGO CILJA SO:

- Enota za diagnostiko/ocenjevanje in zgodnjo obravnavo.
- Enota za pomoč inkluziji.
- Enota za pripomočke.
- Enota za razvoj.
- Enota za rehabilitacijo (vseživljenjsko učenje, zaposlovanje, ...).

PRIMER – SLEPI IN SLABOVIDNI:

- Izvajanje vzgojno-izobraževalnih dejavnosti za slepe in slabovidne z nudenjem specialnih znanj (orientacija in mobilnost, komunikacijske tehnike za slepe in slabovidne, vsakodnevne veščine, športne in prostočasne dejavnosti, socialne veščine in socializacija...).

- Podpora inkluzivnim procesom s pripravo in izvajanjem usposabljanja strokovnih delavcev, predvsem učiteljev, za delo s slepimi in slabovidnimi.
- Pomoč staršem slepih in slabovidnih otrok.
- Prispevati k večji profesionalni usposobljenosti in zaposljivosti slepih in slabovidnih oseb.
- Postati vezni člen med slepimi in slabovidnimi ter delodajalci in oblikovalci tehničnih pripomočkov.
- Osrednji prostor za razvijanje novih znanstvenih, tehnoloških in strokovnih spoznanj o slepoti.
- Prostor za medsebojno srečevanje oseb z motnjami vida, vključenih v inkluzivne programe.
- Oblikovanje programov ozaveščanja in informiranja javnosti o posebnih potrebah slepih in slabovidnih.

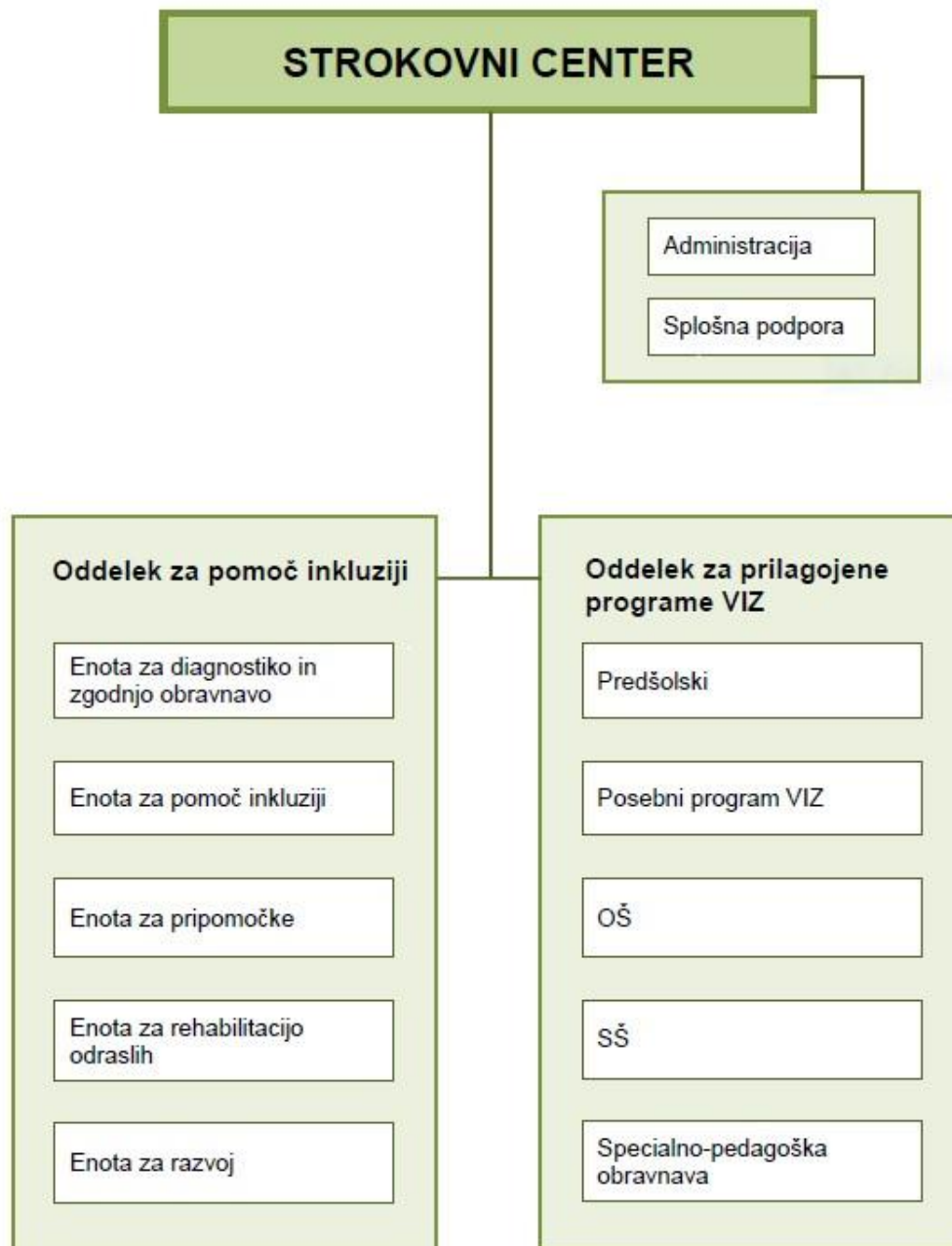
CILJNE SKUPINE, KI JIH POKRIVA STROKOVNI CENTER

- osebe s posebnimi potrebami v vseh življenjskih obdobjih,
- družina OPP,
- vzgojno-izobraževalne institucije in druge inštitucije, ki so povezane z OPP,
- delodajalci,
- širše družbeno okolje.

ORGANIZACIJSKA STRUKTURA STROKOVNEGA CENTRA

Strokovni center naj bo organiziran tako, da poleg nalog za podporo inkluziji izvaja tudi prilagojene programe vzgoje in izobraževanja. S tem zagotavljamo možnost izbire in vključenost v programe, ki omogočajo najbolj optimalni razvoj posameznika.

Skica organizacijske strukture:

OPERATIVNE NALOGE – kot primer Strokovnega centra za slepe in slabovidne

Izpostavljena so naslednja področja delovanja Centra za pomoč slepim in slabovidnim¹:

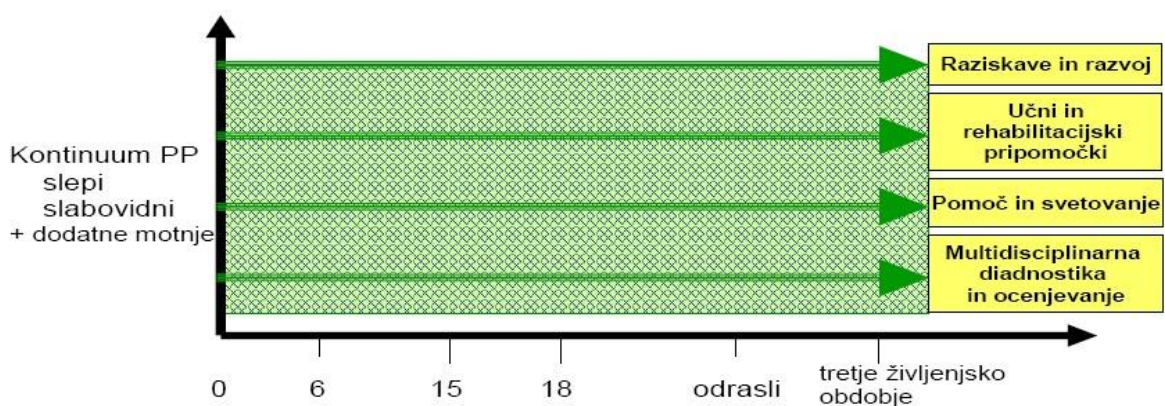
- multidisciplinarna diagnostika in ocenjevanje,
- svetovanje in podpora,
- učni in rehabilitacijski pripomočki in
- razvoj in ekspanzija znanja.

Področje delovanja	Multidisciplinarna diagnostika in ocenjevanje	Svetovanje in podpora		Učni in rehabilitacijski pripomočki	Razvoj (ekspanzija znanja)
Vsebina	Biopsihosocialna diagnostika in ocenjevanje: - oftalmološka - tiflopedagoška - psihološka	(1) posamezniku	-Edukacija in (re)habilitacija (načrtovanje, izvajanje, evalvacija) IP -Programi vseživljenjskega učenja	-Prilagoditve v ustreznih formatih, - IKT, - e-tiflo	Multi in transdisciplinarni pristop, ki omogoča proučevanje kompleksnega odnosa bio-psihosocialne strukture in procesov, ki vplivajo na funkcioniranje in adaptacijo vseh starostnih skupin oseb s slepoto in slabovidnostjo.
		(2) družini (ožje socialno okolje)	-Informiranje in svetovanje -Podporni programi		-razvijanje programov edukacije, (re)habilitacije in adaptacije za vse starostne skupine
		(3)	- tečaji in konference za		- študije podporne in informacijsko-

¹ (interno gradivo ZSSM LJ: PREDLOG USTANOVITVE CENTRA ZA POMOČ SLEPIM IN SLABOVIDNIM, Ljubljana 2009, dr. Ingrid Žolgar Jerković)

		širšemu socialnemu in delovnemu okolju	vzgojitelje, učitelje in, ostale strokovnjake - delavnice za vrstnike - razširjanje znanj o vizualnem funkcioniranju in psihosocialnih aspektih slepote in slabovidnosti za določeno ciljno skupino		komunikacijske tehnologije - psihosocialne študije - klinične študije - evalvacijske študije
--	--	--	---	--	---

Na začetku obravnave je potrebna multidisciplinarna diagnostika in ocenjevanje – od tega je odvisno vse nadaljnje delo. Hkrati pa je to področje delovanja tesno povezano z razvojem in raziskovanjem (npr.: evalvacija in razvijanje novega diagnostičnega instrumentarija, razvijanje programov edukacije in podpore, razvijanje in inovacije na področju pripomočkov), s svetovanjem in podporo tako posamezniku kot tudi njegovi družini ter z vključevanjem posameznika v širše socialno okolje. Pri edukaciji in rehabilitaciji pa seveda ne gre brez učnih in rehabilitacijskih pripomočkov (npr.: prilagoditev učbenikov v ustreznih formatih).

Posamezna področja se med sabo prepletajo, dograjujejo in nadgrajujejo. Hkrati pa zajemajo obe dimenziji delovanja Centra:

- nanašajo se na vsa razvojna obdobja in
- upoštevajo vse posebne potrebe: slepoto, slabovidnost in dodatne motnje.

ENOTA ZA DIAGNOSTIKO, OCENJEVANJE in ZGODNJO OBRAVNAVO

Enota za diagnostiko in ocenjevanje izvaja program multidisciplinarne diagnostike in ocenjevanja. To sta ključna procesa pri načrtovanju individualnega programa za posameznika, saj lahko le na osnovi redne diagnostike in ocenjevanja opredeljujemo individualne letne programe dela. Zelo pomembno je natančno poznati funkcioniranje vida oziroma ostankov vida pri vsakem posamezniku. Skupina »slepih« oziroma »slabovidnih« skriva v sebi cel spekter individualnih posebnosti v funkcioniranju vida. Zato je potrebno pri vsakem posamezniku ugotoviti točno funkcioniranje vida: daljinski vid, bližinski vid, vidno polje, reakcija na svetlobo, barvni vid in podlagi tega ugotoviti komunikacijske tehnike in prilagoditve. Oцени se tudi splošni razvoj, kognitivno funkcioniranje in socialna zrelost. Pristop k oceni funkcionalnega vida je timski.

Da zadovoljimo kriteriju holističnega pristopa (ICF) se področja ocenjevanja v pretežni meri naslavlja na posameznika, ob tem pa je potrebno oceniti tudi posameznikovo ožje socialno okolje (družina), kakor tudi širše socialno in delovno okolje.

Področja diagnosticiranja in ocenjevanja	predšola		šola (OŠ, SŠ)	odrasli	tretje življenjsko obdobje
	0-3	3-6			
	Oftalmološka diagnostika	x			
Funkcionalni vid	x	x	x	x	x
Pridobivanja informacij iz različnih senzornih kanalov (learning media assessment): opazovanje posameznika in njegovega odziva pri različnih dejavnostih glede na različne	x	x	x	x	x

senzorne izkušnje- input					
Kognitivni razvoj in sposobnosti	x	x	x		
Igra	x	x			
Govor in jezik	x	x	x		
Akademski (edukacijski) dosežki		x	x		
Podporna tehnologija			x	x	x
Motorični razvoj - motorične spretnosti in O&M	x	x	x	x	x
Psihosocialne spretnosti: Komunikacijske spretnosti, Socialne spretnosti, Adaptacija na motnjo,...	x	x	x	x	x
Praktične vsakodnevne aktivnosti (adaptive behavior)	x	x	x	x	x
Poklicno usmerjanje - spretnosti			x	x	x

ZGODNJA OBRAVNAVA

Izjava se celovito zgodnjo obravnavo, ki temelji na prepoznavanju individualnih potreb otroka, zmanjšanju razvojnih zaostankov otroka, pripravi družinskega okolja na sprejem in vzgojo otroka ter pripravi otroka na prehod v predšolski program vzgoje in izobraževanja. Program otroku zagotavlja pridobivanje ustreznih učnih izkušenj preko različnih senzornih poti (sluh, tip, vonj, vid, okus) ter možnost aktivne interakcije z okoljem, ki je osnova za razvoj kognitivnih sposobnosti in jezika. Močno je orientiran na pomoč, svetovanje in izobraževanje staršev, ki imajo v zgodnjem otroštvu najvidnejšo vlogo pri razvoju svojih otrok.

Organizacija dela se izvaja tako na domu kot v centru, kar zagotavlja, da se otroku lahko približamo njegovemu naravnemu okolju.

Vsebina dela temelji na delu s starši in otrokom v obliki individualnih in skupinskih obravnav. V program se vključujejo strokovnjaki različnih področij, kar je odvisno od individualnih potreb otroka.

Program dela temelji na uvodni in zaključni diagnostiki ter na individualiziranem programu, ki se redno evalvira (timski interdisciplinarni-transdisciplinarni pristop).

ENOTA ZA POMOČ INKLUZIJI

Enota za pomoč inkluziji podpira programe, ki omogočajo izobraževanje in usposabljanje otrok in mladostnikov z motnjami vida na osnovi celostnega pristopa. Oddelek za pomoč inkluziji je osrednji oddelek celotnega Centra.

V okviru te službe se izvajajo dejavnosti:

- specialno-pedagoška (tiflopedagoška) obravnava slepih in slabovidnih otrok in mladostnikov,
- mobilno spremljanje otrok in mladostnikov v večinskih vzgojno-izobraževalnih ustanovah,
- svetovanje učiteljem in drugim strokovnim delavcem glede načrtovanja pouka, prilagajanja metod in didaktičnih pripomočkov, specializirane opreme, ...,
- organizacija in izvedba seminarjev za vse ciljne skupine (učitelji, starši, zainteresirana javnost, ...),
- tečajne oblike dela, tematske delavnice, športne aktivnosti, organizacija taborov za ciljno skupine slepih in slabovidnih in otrok in mladostnikov...,
- pomoč pri prehodu na trg dela.

Program dela enote je namenjen slepim in slabovidnim otrokom in mladostnikom, gluho-slepim in slepim in slabovidnim otrokom in mladostnikom z več motnjami, ki so vključeni v vzgojnoizobraževalne programe s prilagojenim izvajanjem in DSP, njihovem ožjemu in širšemu socialnemu okolju. Omogoča celovito obravnavo, ki temelji na prepoznavanju individualnih potreb otroka in mladostnika, zmanjšanju razvojnih zaostankov, pripravi družinskega in širšega socialnega okolja na sprejem in vzgojo otroka ter pomaga otroku pri vključevanju v izbrani program vzgoje in izobraževanja.

Delovanje enote otroku in mladostniku zagotavlja pridobivanje ustreznih učnih izkušenj preko različnih senzornih poti (sluh, tip, vonj, vid, okus) ter možnost aktivne interakcije z okoljem, ki je osnova za razvoj socialnih, kognitivnih in emocionalnih sposobnosti. Močno je orientiran na pomoč, svetovanje in izobraževanje otrok in mladostnikov, njihovega ožjega socialnega okolja (družine: starši, sorojenci, stari starši) in širšega socialnega okolja (šola, sovrstniki in njihovi starši, zdravstveno osebje, ki z otrokom dela, vodstvo šole, svetovalni delavci in učitelji), ki z otrokom delajo in imajo pomembno vlogo pri razvoju obravnavanega otroka.

Program se izvaja v instituciji, v katero je otrok ali mladostnik vključen, na Centru za pomoč slepim in slabovidnim, na domu...

Vsebina programa temelji na delu z otrokom in mladostnikom, s starši in širšim socialnim okoljem v obliki individualnih in skupinskih obravnav.

V program se vključujejo strokovnjaki različnih področij, kar je odvisno od individualnih potreb otroka. Program dela temelji na uvodni in zaključni diagnostiki ter na individualiziranem programu, ki se redno evalvira (timski interdisciplinarni – transdisciplinarni pristop).

ENOTA ZA REHABILITACIJO ODRASLIH OSLEPELIH

Enota za rehabilitacijo odraslih oslepelih oseb je namenjena osebam, ki po 21. letu delno ali v celoti izgubijo vid. Je proces celovite rehabilitacije slepe ali slabovidne osebe in družine, ob prilagoditvah bivalnega okolja in oskrbi s tehničnimi pripomočki.

Temelji na oceni individualnih rehabilitacijskih potencialov in ugotovljenih posebnih potreb posameznika, ki določajo oblikovanje individualnega rehabilitacijskega programa. Rehabilitacija je vseživljenjski proces. Program enote naj bi omogočil posamezniku in družini reorganizacijo in reorientacijo v tem smislu, da se slep – slaboviden »zaceli« kot bio- psiho- socialno bitje in je zmožen neodvisnega življenja. Uspešna rehabilitacija in opremljenost s pripomočki oslepelemu omogočita preseganje slepote kot komunikacijske in gibalne oviranosti ter socialne izolacije. Rehabilitacija slepih in slabovidnih oseb je pomembna tako iz vidika posameznika kot družine in družbe.

Šele rehabilitiran posameznik na osebnem nivoju se lahko v nadaljevanju usmerja tudi v Storitve zaposlitvene rehabilitacije in se v skladu s svojimi kompetencami tudi zaposli.

ENOTA ZA PRIPOMOČKE

Enota za pripomočke je del Centra za pomoč slepim in slabovidnim, ki z zagotavljanjem pripomočkov podpira delovanje programov ostalih enot centra. Zagotavlja, izdeluje, izposoja pripomočke, nudi pomoč, svetuje uporabnikom v zvezi uporabo specializiranih pripomočkov za slepe in slabovidne in jih izobražuje ter usposablja za njihovo uporabo.

Enota za pripomočke bi opravljala naslednje osnovne naloge:

- izdelovanje pripomočkov, didaktičnega materiala, učil, tipnih slik, zemljevidov, kartografije za slabovidne,
- priredba in priprava prilagojenih učbenikov, delovnih zvezkov, učnega gradiva v brajevi pisavi, povečavi, zvočni tehniki,
- specialno knjižnično izposajo prilagojenih učbenikov in gradiv,
- izposajo tehničnih pripomočkov, specialnih pripomočkov,
- izvajanje usposabljanja za uporabo prilagojene informacijske tehnologije, specialnih pripomočkov in opreme,
- spremljanje razvoja pripomočkov za slepe in slabovidne ter
- storitve za komercialne uporabnike (priprava, prilagajanje in tisk gradiv).

ENOTA ZA RAZVOJ IN RAZISKOVANJE

Razvojno-raziskovalna enota je pomemben del Centra za pomoč slepim in slabovidnim, ki omogoča podporo vsem programom in strokovnim delavcem. Je mesto, kjer zaposleni v Centru za pomoč slepim in slabovidnim in zunanji strokovnjaki predlagajo, razvijajo, evalvirajo in implementirajo novosti v stroki. Skrbijo tudi za permanentno širjenje znanja.

Namen delovanja enote: povezava in učinkovita izraba novih znanstvenih, tehnoloških in strokovnih spoznanj doma in v tujini, vključitev na izvedbo projektov kjer jim je omogočena možnost lastnega strokovnega razvoja in zaposlitve, izvajanje lastnega raziskovalno razvojnega dela na izbranih področjih, multidisciplinarno sodelovanje različnih strok za boljše doseganje ciljev, spremljanje razvoja v svetu, prenos znanja, prilagajanje metod in pripomočkov za razmere v Sloveniji, reševanje konkretnih problemov oseb z motnjami vida skozi izvedbo projektov, vključevanje slepih in slabovidnih oseb v delo; posredovanje obstoječega znanja strokovnjakom različnih profilov ter osebam z motnjami vida skozi različne oblike vseživljenjskega izobraževanja, usposabljanja in delavnic, izkoriščanje novih možnosti povezovanja in financiranja v okviru EU, posredovanje izkušenj izven Slovenije.

Delo razvojno-raziskovalne enote:

- razvijanje programov edukacije, (re)habilitacije in adaptacije za vse starostne skupine;
- študije podporne in informacijsko-komunikacijske tehnologije;

- psihosocialne študije (proučevanje posledic izgube vida na funkcionalno in psihosocialno stanje; proučevanje procesov adaptacije; proučevanje socialnih in psiholoških dejavnikov, ki vplivajo na adaptacijo in rehabilitacijo);
- klinične študije;
- evalvacijske študije (proučevanje procesov, rezultatov in učinkovitosti rehabilitacije, vpliva okolja in edukacijskih programov);
- priprava strokovnih podlag za razvoj kakovostnejšega izobraževanja in usposabljanja slepih in slabovidnih;
- razvoj in uvajanje mednarodnih projektov za pospeševanje izobraževanja in usposabljanja slepih in slabovidnih, širjenje izobraževalnih možnosti in dvig kvalitete izobraževanja slepih in slabovidnih;
- opravljanje svetovalnega dela in nudenje strokovne pomoči organizacijam na področju izobraževanja in usposabljanja slepih in slabovidnih;
- opravljati svetovalno delo in nuditi strokovno pomoč organizacijam, ki se posredno srečujejo z slepimi (npr.: RIC);
- razvoj učnih in didaktičnih pripomočkov ter
- razvoj novih metodologij in pristopov pri delu s slepimi in slabovidnimi.

6. Predlog za vzpostavitev mreže podpornih institucij in pripravo pilotnega projekta

Na podlagi sedanjega stanja, razpoložljivih možnosti, tujih izkušenj, potreb uporabnikov in zapisanih predlogov, predlagamo vzpostavitev mreže podpornih institucij na enem nivoju, in sicer kot mrežo strokovnih centrov oziroma zavodov, ki izvajajo posebne strokovne naloge v skladu z ZUOPP.

Strokovni center je središče visoko kompetentnih strokovnjakov, ki bodo z novimi rešitvami in strategijami ter metodami dela nudili podporo otrokom s posebnimi potrebami, njihovim družinam, vrtcem in šolam ter drugim institucijam, ki delajo z otroki s posebnimi potrebami. Je povezovalna institucija med zdravstvom, socialo, vzgojno-izobraževalnimi ustanovami in družino.

Pri tem je pomembno sodelovanje med vrtci in šolami ter povezovanje z univerzo in različnimi fakultetami pri razvoju potrebnih kompetenc strokovnih delavcev, kot tudi tesno sodelovanje z ministrstvi (MIZŠ, MDDSZ in MZ), da bodo storitve in pomoč strokovnih centrov delovale v smeri celostne obravnave otrok s posebnimi potrebami.

Središče je otrok s svojimi potrebami, ki potrebuje različne, vendar v okviru celostne obravnave usklajene, storitve, ki imajo pomembno vlogo pri nudenju podpore otroku, vrtcu ali šoli in družini.

Strokovni centri bodo institucije, ki v svoji osnovni dejavnosti že izvajajo javno-veljavne programe za otroke s posebnimi potrebami.

Za vzpostavitev strokovnega centra, mora torej institucija imeti:

- trdno, stalno vodstvo in podporo zaposlenih, da bi lahko izvajalo svoje nove naloge in odgovornosti,
- razpoložljivost ustrezno usposobljenega osebja.

6.1. Naloge

Naloge strokovnega centra, poleg izvajanja javno-veljavnih programov za otroke s posebnimi potrebami, ki ne morejo obiskovati večinskih šol, bodo:

- diagnostika,
- svetovanje in podpora,
- izdelava didaktičnih pripomočkov ter □ razvoj strokovnega dela.

Diagnostika

Multidisciplinarna diagnostika in ocenjevanje sta ključna procesa pri načrtovanju individualiziranega programa za otroka oziroma mladostnika, saj sta redna diagnostika in ocenjevanje podlaga za njegovo pripravo, kasnejšo evalvacijo in morebitno spreminjanje. Diagnostika ob timskem sodelovanju ustreznih strokovnjakov zagotavlja identifikacijo otrokovih vzgojno-izobraževalnih potreb, iz katerih izhaja pomoč otroku, njegovi družini ter pomoč pri vključevanju v širše socialno okolje.

Svetovanje in podpora

Svetovanje in podpora sta namenjeni vsem ciljnim skupinam, ki so kakorkoli povezane z otrokom:

- otroku samemu,
- staršem v obliki individualnih pogovorov, timskih sestankov, seminarjev in delavnic,
- strokovnim delavcem v vrtcu ali večinski šoli pri posameznem otroku s posebnimi potrebami,
- svetovanje vodstvenim delavcem pri oblikovanju vrednot na šoli, kot so priznavanje različnosti učencev, zagotavljanje pomoči vsem učencem ter skrb za stalen osebni napredek vseh strokovnih delavcev na šoli, senzibilizacija ravnateljev za delo z otroki s posebnimi potrebami,
- drugim institucijam, ki delajo s posameznim otrokom...

Gre predvsem za:

- izvajanje svetovalnih storitev (pomoč pri izdelavi individualiziranih programov, evalvacija, svetovanje staršem, učiteljem, otrokom, supervizija, strokovna pomoč, poklicno usmerjanje, pomoč pri prehodih med ravni izobraževanja in na trg delovne sile),
- spodbujanje sprememb, ki vplivajo na kakovost izobraževanja vseh otrok,
- svetovanje pri vzpostavitvi podpornega okolja v šoli,
- spodbujanje sodelovanja vseh učiteljev v šoli in izven nje, ravnateljev šol, staršev vseh otrok in lokalne skupnosti,

- organizacijo srečanja staršev z drugimi starši otrok s posebnimi potrebami za izmenjavo medsebojnih izkušenj in informacij,
- organizacijo delavnic za starše, s katerimi pridobijo znanja, kako ravnati z otrokom in vpogled v doživljanje svojega otroka...

Didaktični pripomočki

- priprava in prilagajanje didaktičnih materialov, pripomočkov, učbenikov in gradiv, ter njihova izposoja,
- izdelovanje in servisiranje specialne opreme,
- izvajanje usposabljanja za uporabo prilagojene informacijske tehnologije, specialnih pripomočkov in opreme...

Razvoj strokovnega dela

Gre za zagotavljanje razvoja strokovnega dela z otroki s posebnimi potrebami na področju, kjer center deluje:

- razvoj diagnostičnih instrumentarijev, razvoj aplikativnih strategij dela, razvoj instrumentov in strokovnih podlag, metodoloških aparatov za pripravo individualiziranega programa, evalvacij, novih pristopov pri delu z otroki s posebnimi potrebami in podobno;
- sodelovanje z oddelki oziroma strokovnjaki na univerzah in drugih raziskovalnih institucijah pri razvojnem in raziskovalnem delu, razvijanje programov edukacije, (re)habilitacije in adaptacije;
- priprava študij na različnih področjih dela z otrokom (evalvacijske, klinične, psihosocialne...);
- razvoj in uvajanje mednarodnih projektov za pospeševanje izobraževanja in usposabljanja posameznih skupin otrok s posebnimi potrebami, širjenje izobraževalnih možnosti in dvig kakovosti izobraževanja;
- priprava in izdaja strokovne literature;
- razvoj učnih in didaktičnih pripomočkov;
- kontinuirano izobraževanje in dodatno usposabljanje strokovnih delavcev centra...

6.2. Ciljne skupine

- otroci s posebnimi potrebami,
- družina,
- vzgojno-izobraževalne institucije in druge institucije (npr.: zdravstvo, NVO...), ki so povezane z otrokom s posebnimi potrebami,
- širše družbeno okolje,
- delodajalci.

6.3. Področja delovanja strokovnega centra

Naloge, navedene v točki 6.1, opravlja strokovni center predvsem na naslednjih področjih:

Zgodnja obravnava

Celovita zgodnja obravnava temelji na prepoznavanju individualnih potreb otroka, zmanjšanju razvojnih zaostankov otroka, pripravi družinskega okolja na sprejem in vzgojo otroka ter pripravi otroka na prehod v predšolski program vzgoje in izobraževanja.

Strokovni centri se aktivno vključujejo v pomoč otrokom z razvojnimi zaostanki in otrokom z rizičnimi dejavniki že v porodnišnici, pri obravnavi v okviru razvojnih ambulant in vrtcev, glede na potrebe posameznega otroka. Ob sodelovanju z vrtcem se pomoč lahko izvaja v vrtcu, v centru ali/in na domu, kar zagotavlja, da se otroku lahko približamo v njegovem naravnem okolju. Vsebina dela temelji na delu s starši, pri delu z otroki pa v obliki individualnih in skupinskih obravnav. V program se vključujejo strokovnjaki različnih področij, kar je odvisno od individualnih potreb otroka.

Starši v strokovnem centru dobijo diagnozo, mnenje oz. posnetek stanja ter na enem mestu pridobijo informacije in organizacijo celostne pomoči. Strokovni center poskrbi, da imajo starši vse informacije o možnostih pomoči družini.

Strokovni center se pri obravnavi otroka povezuje in usklajuje s Centrom za zgodnjo obravnavo, ki bo pilotno vzpostavljen v okviru javnega razpisa, ki ga bo vodilo Ministrstvo za zdravje, kasneje pa naj bi to postala sistemska ureditev. Do njegove vzpostavitve se mora center povezovati s porodnišnico, razvojnimi ambulanti in vrtci. Posebej pomembno je, da pomoč lahko dobijo tudi otroci, ki niso vključeni v vrtec.

Otrok je center dogajanja, strokovnjaki pa se organizirajo in oblikujejo strategijo pomoči.

Pomoč večinskim šolam in vrtcem

Pomoč strokovnega centra večinskim šolam in vrtca temelji na oblikovanju tesnejših povezav med strokovnim centrom ter vrtci in šolami, na podpori inkluzivnemu izobraževanju s pomočjo svetovanja, izvajanja konkretne pomoči in izobraževanja.

a.) Dodatna strokovna pomoč

Strokovni center s svojimi učitelji za DSP zagotavlja le-to za premagovanje primanjkljajev, ovir oz. motenj.

Temeljni cilji pri zagotavljanju DSP so:

- visoka strokovnost,
- timsko delo,
- izvajanje DSP v razredu z učiteljem in drugimi sovrstniki,
- fleksibilnost sistema in
- zagotavljanje izvajalcev različnih profilov.

Poleg izvajanja DSP je v šolah in vrtcih nujna pomoč pri načrtovanju in izdelavi ter spremljanju in evalvaciji individualiziranega programa.

b.) Pripomočki

Strokovni center skupaj s člani strokovne skupine za pripravo individualiziranega programa pripravi nabor pripomočkov za posameznega otroka in pri bolj specializiranih pripomočkih zagotovi tudi izposajo.

Za vsako skupino otrok je na voljo tudi nabor pripomočkov, ki so v pomoč vrtcu ali šoli pri delu z otrokom.

c.) Svetovanje

Učinki pomoči otroku (DSP in prilagoditev) so načrtno in ves čas spremljani, da se lahko sproti prilagaja individualizirani program. Timski sestanki vseh, ki sodelujejo z otrokom, so obvezna oblika sodelovanja in so praviloma organizirani v ustanovi, v katero je otrok vključen.

Strokovni center svetuje šoli pri organizaciji pouka, pripravi učnih gradiv, testov, ter motivaciji za učenje. Pomaga pri vključitvi otroka v skupino oziroma oddelek, pri razvijanju pozitivne samopodobe in iskanju močnih področij otroka. Svetovalna služba se po potrebi poveže s strokovnjakom iz centra.

d.) Izobraževanje

Izobraževanje učiteljev in staršev sledi posameznemu otroku. Strokovni center organizira in izvaja nadaljnje strokovno izobraževanje in izpopolnjevanje strokovnih delavcev za pridobitev ustreznih kompetenc za poučevanje vse bolj heterogene skupine otrok s posebnimi potrebami, daje podporo za razvoj lastnega znanja strokovnih delavcev, organizira in izvaja seminarje in delavnice za starše ter druge zainteresirane javnosti, npr.: nevladne organizacije, zunajšolske dejavnosti, strokovnjaki drugih področij in podobno.

Prehodi med posameznimi ravni izobraževanja in na trg dela

Strokovni center se aktivno vključuje v svetovanje in podporo vrtcu ali šoli pred sprejemom otroka, tako da:

- sodeluje z vrtcem ali osnovno šolo,
- sodeluje s svetovalno službo osnovne šole pri prehodu v srednješolsko izobraževanje,
- nudi pomoč pri izbiri poklica oziroma poklicni orientaciji,
- nudi pomoč srednji šoli pri vzpostavitvi podpornega okolja za dijaka (predstavitve dijaka in njegovih posebnih potreb učiteljskemu zboru in razredu, svetovanje pri pripomočkih in opremi, pri pripravi individualiziranega programa ipd.),
- nudi pomoč v času prehoda v višje in visokošolsko izobraževanje, □ nudi pomoč pri usposabljanju za delo, □ nudi pomoč pri prehodu na trg dela.

Izvajanje zdravstvenih storitev

Zdravstvene storitve in druge terapije izvaja strokovni center v skladu s pogodbo, ki jo sklene z Zavodom za zdravstveno zavarovanje Slovenije.

Izvajanje drugih storitev

Strokovni center lahko izvaja tudi druge oblike terapij in dejavnosti, v skladu z veljavnimi predpisi, npr.: glasbene in plesne dejavnosti, hipoterapije in druge terapije z živalmi. Svoje delovanje lahko širi tudi z drugimi tržnimi dejavnostmi, projekti ali v povezavi z drugimi resorji.

6.4. Mreža

Mreža je sistematična vzpostavitev posameznih centrov, ki bodo pokrili potrebe po posameznih motnjah oz. potrebah enakomerno dostopno po vsej državi.

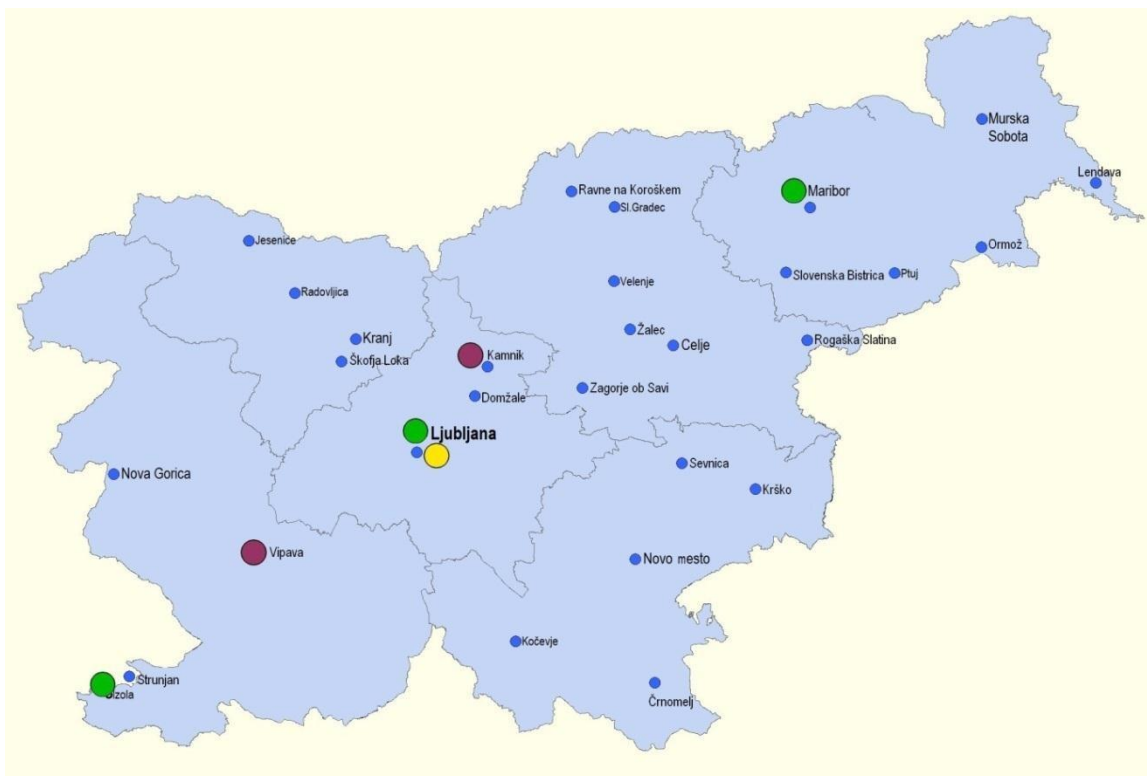
V prvi fazi predlagamo 10 centrov, in sicer:

1. za področje celotne Slovenije:

- 1 center za gluhe in naglušne otroke ter otroke z govorno-jezikovnimi motnjami,
- 1 center za otroke z avtističnimi motnjami,
- 1 center za gibalno ovirane otroke,
- 1 center za slepe in slabovidne otroke, otroke z okvaro vidne funkcije ter otroke s primanjkljaji na posameznih področjih učenja.

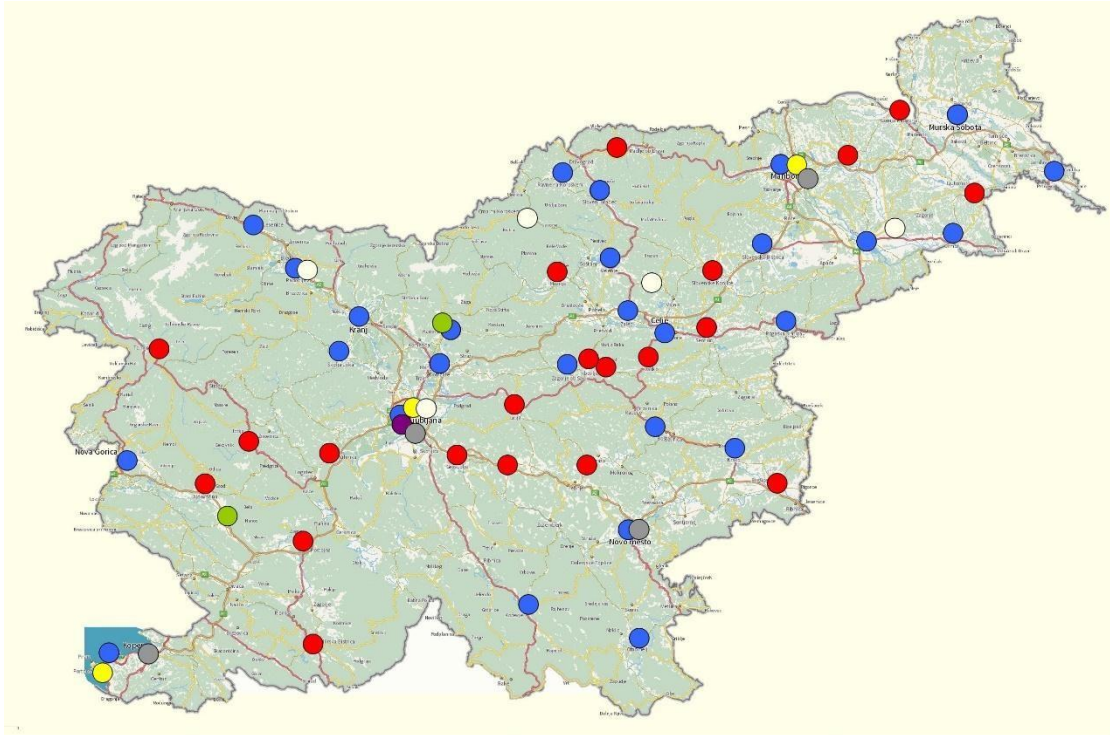
2. za področje celotne Slovenije po regijah:

- 6 centrov za otroke z motnjami v duševnem razvoju.

V zgornji sliki so označeni zavodi za vzgojo in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami, ki so potencialni prijavitelji za posamezne skupine otrok s posebnimi potrebami, in regije (modro).

V nadaljnjem razvoju oz. v okviru sistemske ureditve predlagamo širitev predvsem v regijah, ki niso pokrite. Pri tem bi po danih kriterijih mrežo dopolnili predvsem s strokovnjaki šol s prilagojenim programom, za otroke s primanjkljaji na posameznih področjih učenja pa na primer med svetovalnimi centri, kar prikazuje spodnja slika.

● ZGN
 ● CIRIUS
 ● ZSSM
 ● OŠPP
 ● OŠPP pri OŠ
 ○ CUDV
 ● SC

ZGN – zavodi za gluhe in naglušne

CIRIUS – centra za izobraževanje, rehabilitacijo in usposabljanje

ZSSM – zavod za slepo in slabovidno mladino

OŠPP – osnovna šola s prilagojenim programom

OŠPP pri OŠ - osnovna šola z enoto osnovne šole s prilagojenim programom

CUDV – center za usposabljanje, delo in varstvo

SC – svetovalni center

V shemi niso vključeni zavodi za otroke s čustvenimi in vedenjskimi motnjami

6.5. Pogoji

Center, ki bo izvajal strokovne naloge, mora izpolnjevati naslednje pogoje:

- je vpisan v razvid za izvajanje javno-veljavnih programov za otroke s posebnimi potrebami (izpolnjuje kadrovske in materialne pogoje za izvajanje javno veljavnega programa),
- ima reference s področja praktičnega dela z otroki s posebnimi potrebami,
- ima reference na področju izobraževanja in usposabljanja zaposlenih v vzgoji in izobraževanju,

- ima zaposlen tim strokovnjakov, ki imajo reference na področju razvojnega oziroma raziskovalnega dela za celostno obravnavo določene skupine otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami,
- ima organizirano mrežo sodelovanja in povezovanja z zunanjimi inštitucijami: vključevanje nevladnih organizacij, vključenost v zunanje okolje, sodelovanje/povezovanje z javnimi zavodi na vzgojno-izobraževalnem področju, področju zdravstva, sociale, z zasebniki, fakultetami in nevladnimi organizacijami,
- ima uveljavljeno prakso inkluzivnega okolja: izvajane nove prakse, ki so usmerjene k inkluzivnemu okolju, posodabljanje vzgojno-izobraževalnega sistema in inovativne prakse,
- izvaja izobraževanje in usposabljanja drugih strokovnih delavcev in zagotavlja izobraževanja in usposabljanja za svoje zaposlene,
- ima strokovni tim za diagnostiko,
- ima didaktične pripomočke in izdelane prilagoditve,
- izvaja posebne inovativne projekte za otroke s posebnimi potrebami (npr. umetnost, šport in podobno),
- ima ustrezne prostorske pogoje.

6.6. Organiziranost centra

V strokovnem centru bi bilo v okviru organizacijske strukture smiselno ločiti med dvema področjema, in sicer področje izvajanja javno-veljavnih programov ter področje pomoči inkluziji. Strokovni delavci centra morajo delovati na obeh področjih, saj je izjemno pomembno ohranjanje stika med prakso in teorijo. Glede na število otrok v inkluziji, s katerimi bo strokovni center delal, se strokovnim delavcem ustrezno zniža učna obveznost, kar bo urejeno z normativi in standardi.

Strokovni delavci so:

- svetovalni delavci,
- vzgojitelji/učitelji za dodatno strokovno pomoč,
- drugi strokovni delavci.

6.7. Pilotni projekt – Mreža podpornih institucij

Za vzpostavitev strokovnih centrov oz. zavodov, ki izvajajo posebne strokovne naloge, bi najprej izvedli pilotni projekt mreže podpornih institucij v okviru sredstev Evropskega socialnega sklada, in sicer bomo izvedli JR za izbor Mreže strokovnih institucij za podporo otrokom s posebnimi potrebami in njihovim družinam.

S pilotnim projektom bomo preverili potrebne kadrovske in druge resurse. Ugotoviti moramo primerne normative in povprečje potrebnih sredstev za zagotavljanje podpore inkluziji. Želeli bi, da bi se v praksi preizkusil tudi sistem nudenja DSP v obliki fleksibilnega obsega na letni ravni z oblikovano metodologijo plačil. To lahko zagotovimo le s sprotnim spremljanjem in evalvacijo pilotnega projekta.

Namen javnega razpisa je otrokom in mladostnikom s posebnimi potrebami z mrežnim pristopom zagotoviti optimalen razvoj, razvijanje kompetenc in jih v skladu z zmožnostmi pripraviti na samostojno življenje oz. na trg dela. V ta namen bodo vzpostavljene t.i. enotne točke oz. centri, kjer bodo tako starši kot strokovni delavci lahko pridobili informacije s strani strokovno usposobljenih oseb (specialnih pedagogov ter drugih strokovnjakov). Integracija v redno izobraževanje je ključna, saj na ta način omogočamo deinstitucionalizacijo, zato je pomoč rednim vrtcem in šolam pri vključevanju otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami nujno potrebna. V Sloveniji imamo namreč 6 zavodov za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami, 27 osnovnih šol s prilagojenim programom in 21 oddelkov s prilagojenim programom osnovne šole z nižjim izobrazbenim standardom in posebnim programom za otroke z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju pri osnovnih šolah. Te šole in zavodi v okviru službe sicer že nudijo dodatno strokovno pomoč za premagovanje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrokom, ki so vključeni v redne vrtce in šole; druge oblike pomoči, kot so celovita podpora šolam, izdelava individualiziranih programov, svetovanje in izobraževanje učiteljev in strokovnih delavcev, razvoj in izposoja pripomočkov, učil in računalniške opreme ter osebno svetovanje in pomoč staršem, ki so nujne in ključne za otrokov optimalen razvoj, pa še niso predvidene. Omenjeni centri bodo omogočili prav slednje.

CILJI javnega razpisa so torej:

- opredelitev normativov in standardov v okviru evalvacije pilotnega projekta ter
- priprava modela sistemske ureditve.

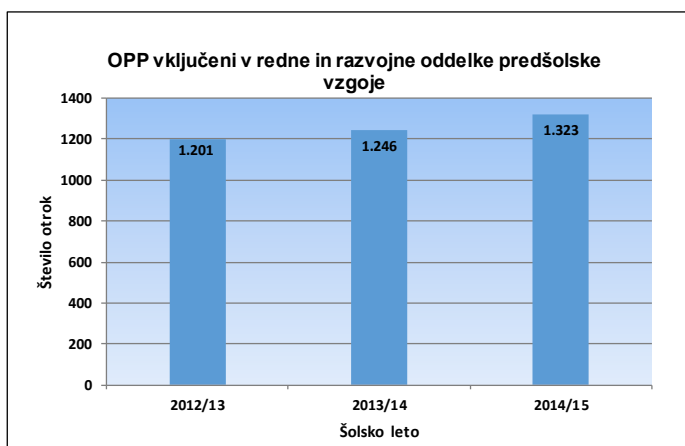
7. Priloga: Statistični podatki

VRTEC

Otroci s posebnimi potrebami po: VRSTA ODDDELKA, ŠOLSKO LETO, VRSTA MOTNJE

MOTNJE	2012/13			2013/14			2014/15		
	Redni odd.	Razvojni odd.	Skupaj	Redni odd.	Razvojni odd.	Skupaj	Redni odd.	Razvojni odd.	Skupaj
Otroci z motnjami v duševnem razvoju	178	120	298	117	50	167	81	36	117
Slepi in slabovidni	21	6	27	24	4	28	28	6	34
Gluhi, naglušni in otroci z govorno-jezikovnimi motnjami	435	48	483	408	36	444	457	53	510
Gibalno ovirani otroci	142	26	168	118	6	124	104	10	114
Otroci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami	41	8	49	44	6	50	40	3	43
Dolgotrajno bolno otroci	161	15	176	143	1	144	126	8	134
Otroci z več motnjami	0	184	105	289	238	133	371
SKUPAJ:	978	223	1.201	1.038	208	1.246	1.074	249	1.323

Vir: Statistični urad Republike Slovenije.

Šolsko leto	Število otrok	Odstotek otrok s PP
2012/13	83.107	1,45%
2013/14	84.020	1,48%
2014/15	84.957	1,56%

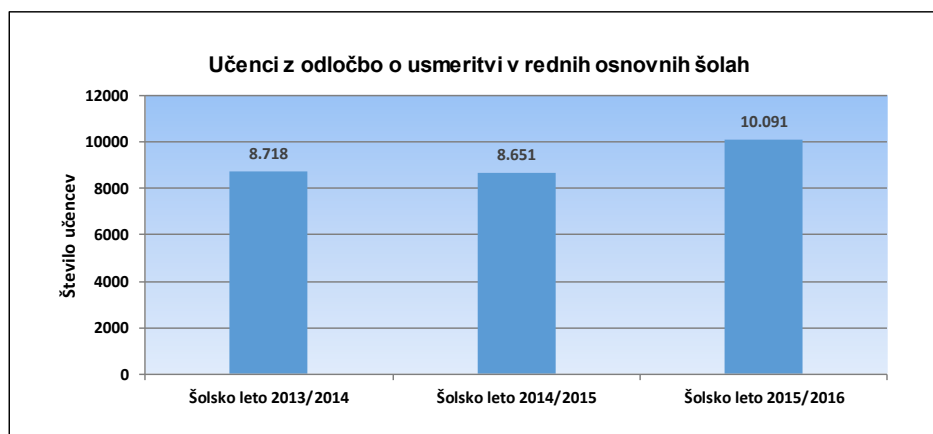
Vir: CEUVIZ

OSNOVNA ŠOLA

Število učencev (in delež znotraj učencev s PP) glede na vrsto primanjkljaja, ovire oziroma motnje

Motnje	2013/14		2014/15		2015/16	
učenci z lažjo motnjo v duševnem razvoju (MDR)	10	0,1%	3	0,0%	10	0,1%
gluhi in naglušni (GLU, NGL)	176	2,0%	210	2,4%	238	2,4%
učenci z govorno jezikovnimi motnjami (GJM)	1.015	11,6%	749	8,7%	1.180	11,7%
slepi in slabovidni ter učenci z okvaro vidne funkcije (SLE, SLV, OVF)	52	0,6%	59	0,7%	70	0,7%
gibalno ovirani (GIB)	228	2,6%	268	3,1%	293	2,9%
učenci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami (ČVM)	251	2,9%	275	3,2%	324	3,2%
dolgotrajno bolni (DOB)	1.386	15,9%	1.084	12,5%	1.416	14,0%
učenci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja (PPPU)	5.361	61,5%	3.908	45,2%	4.619	45,8%
učenci z avističnimi motnjami (AM)	39	0,4%	28	0,3%	105	1,0%
učenci z več motnjami (DRU)	200	2,3%	2.067	23,9%	1.836	18,2%
SKUPAJ	8.718	100%	8.651	100%	10.091	100%

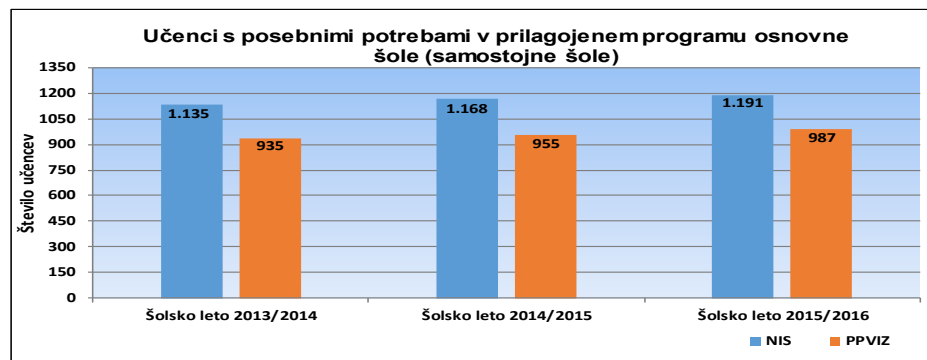
Šolsko leto	Vsi učenci v OŠ	Učenci z odločbo	%
Šolsko leto 2013/2014	163.163	8.718	5,3%
Šolsko leto 2014/2015	167.361	8.651	5,2%
Šolsko leto 2015/2016	170.681	10.091	5,9%

OSNOVNA ŠOLA S PRILAGOJENIM PROGRAMOM

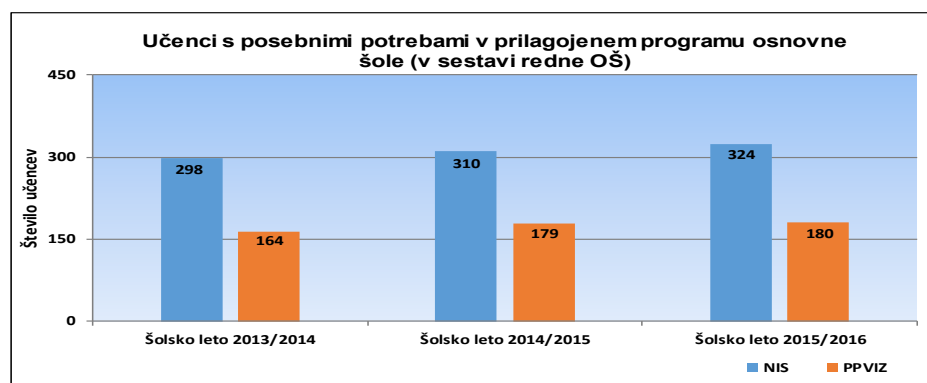
Učenci s posebnimi potrebami v prilagojenem programu osnovne šole (samostojne šole)

Šolsko leto	Učenci NIS	Učenci PPVIZ	Skupaj
Šolsko leto 2013/2014	1.135	935	2.070
Šolsko leto 2014/2015	1.168	955	2.123
Šolsko leto 2015/2016	1.191	987	2.178

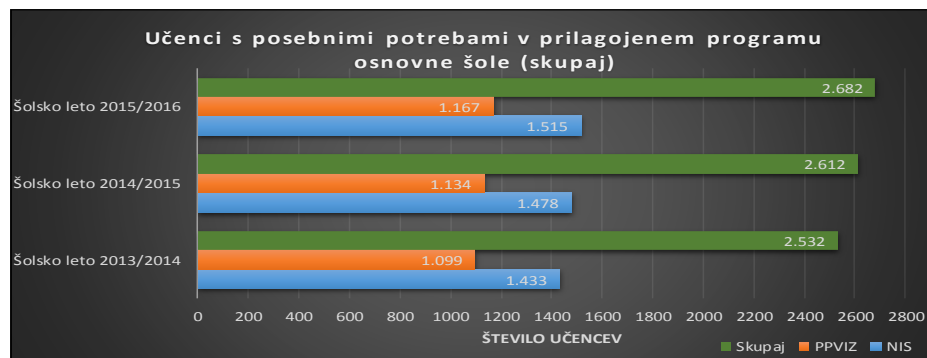
Učenci s posebnimi potrebami v prilagojenem programu osnovne šole (v sestavi redne OŠ)

Šolsko leto	Učenci NIS	Učenci PPVIZ	Skupaj
Šolsko leto 2013/2014	298	164	462
Šolsko leto 2014/2015	310	179	489
Šolsko leto 2015/2016	324	180	504

Učenci s posebnimi potrebami v prilagojenem programu osnovne šole (skupaj)

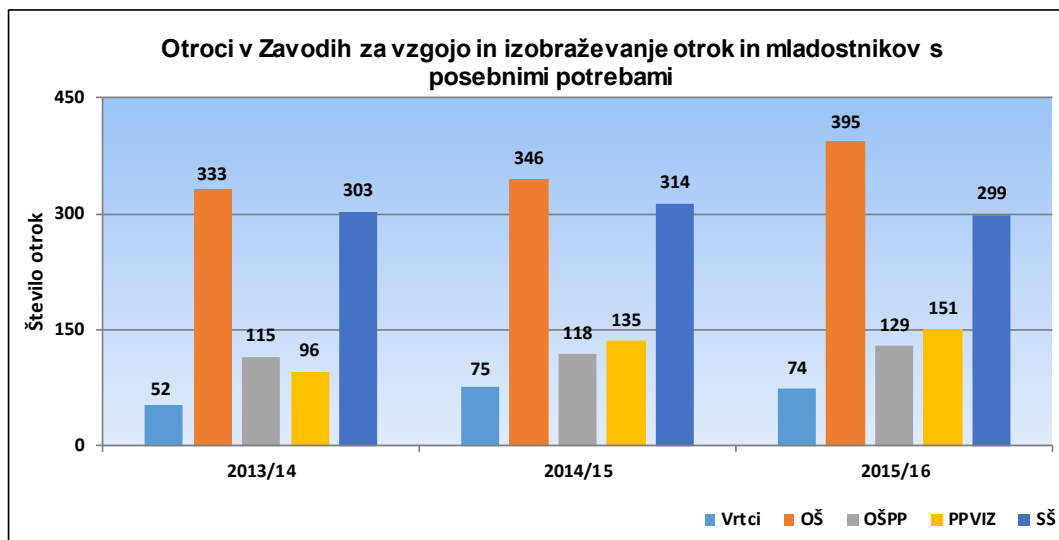
Šolsko leto	Učenci NIS	Učenci PPVIZ	Skupaj
Šolsko leto 2013/2014	1.433	1.099	2.532
Šolsko leto 2014/2015	1.478	1.134	2.612
Šolsko leto 2015/2016	1.515	1.167	2.682

ZAVOD ZA VZGOJO IN IZOBRAŽEVANJE OTROK IN MLADOSTNIKOV S POSEBNIMI POTREBAMI

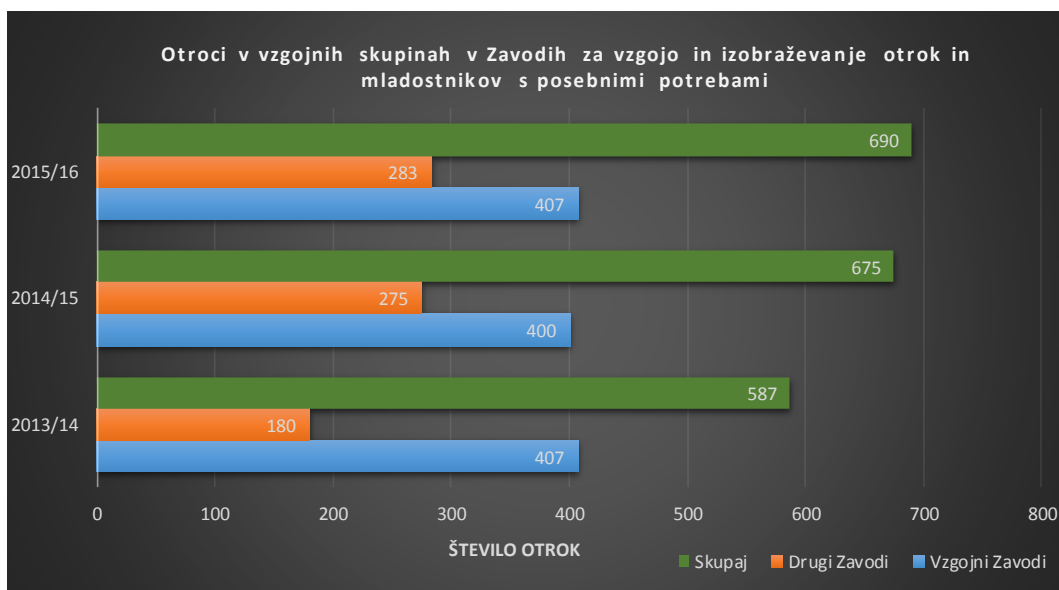
Število otrok v Zavodih za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami

Šolsko leto	VRTCI	OŠ	OŠPP	PPVIZ	SŠ	SKUPAJ
2013/14	52	333	115	96	303	899
2014/15	75	346	118	135	314	988
2015/16	74	395	129	151	299	1.048

Vzgojne skupine v Zavodih

Šolsko leto	Vzgojni Zavodi	Drugi Zavodi	Skupaj
2013/14	407	180	587
2014/15	400	275	675
2015/16	407	283	690

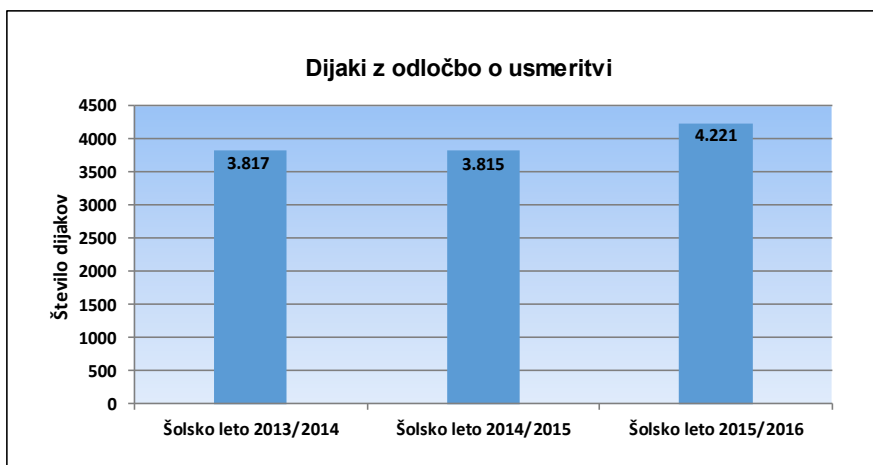

SREDNJA ŠOLA

Število dijakov (in delež znotraj dijakov s PP) glede na vrsto primanjkljaja, ovire oziroma motnje

	2013/2014		2014/2015		2015/2016	
	Št.	%	Št.	%	Št.	%
dijaki z lažjo motnjo v duševnem razvoju	144	3,8%	120	3,1%	132	3,1%
gluhi in naglušni	93	2,4%	83	2,2%	87	2,1%
dijaki z govorno jezikovnimi motnjami	230	6,0%	130	3,4%	135	3,2%
slepi in slabovidni ter dijaki z okvaro vidne funkcije	31	0,8%	31	0,8%	38	0,9%
gibalno ovirani	157	4,1%	124	3,3%	113	2,7%
dijaki s čustvenimi in vedenjskimi motnjami	54	1,4%	62	1,6%	95	2,3%
dolgotrajno bolni	722	18,9%	606	15,9%	680	16,1%
dijaki s primanjkljaji na posameznih področjih učenja	2.336	61,2%	2.130	55,8%	2.373	56,2%
dijaki z avtističnimi motnjami	0	0,0%	19	0,5%	41	1,0%
<i>dijaki z več motnjami</i>	50	1,3%	510	13,4%	527	12,5%
SKUPAJ	3.817	100,0%	3.815	100,0%	4.221	100,0%

Šolsko leto	Vsi dijaki	Dijaki z odločbo	%
Šolsko leto 2013/2014	76.297	3.817	5,0%
Šolsko leto 2014/2015	74.966	3.815	5,1%
Šolsko leto 2015/2016	75.249	4.221	5,6%

8. Viri

1. Evropska agencija za izobraževanje oseb s posebnimi potrebami in inkluzivno izobraževanje (Agencija), Organizacija zagotavljanja v pomoč inkluzivnemu izobraževanju, Zbirno poročilo, 2014 https://www.european-agency.org/sites/default/files/OoPSummaryReport_SL.pdf
2. <https://www.european-agency.org/country-information/austria/national-overview/special-needs-education-within-the-education-system>
3. <https://www.european-agency.org/country-information/germany/national-overview/special-needs-education-within-the-education-system>
4. <https://www.european-agency.org/country-information/sweden/national-overview/special-needs-education-within-the-education-system>
5. Interno gradivo ZSSM LJ: PREDLOG USTANOVITVE CENTRA ZA POMOČ SLEPIM IN SLABOVIDNIM, Ljubljana 2009
6. Lazor, Mirjana, Marković, Slavica, Nikolić Snežana, Priručnik za rad sa decom sa smetnjama u razvoju, 2008, <http://www.nshc.org.rs/public/publikacije/prirucnikzaradsadecom.pdf>
7. Zaključno poročilo o uvajanju poskusa, Delovanje Zavoda za slepo in slabovidno mladino Ljubljana kot »Centra za zagotavljanje pomoči na področju inkluzivnega izobraževanja slepih in slabovidnih otrok in mladostnikov«, Ljubljana, december 2012
8. Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (Uradni list RS, št. 58/11, 40/12 in 90/12)

Naslov: Strokovni centri – mreža strokovnih institucij

Podnaslov: Izhodišča za sistemsko ureditev ter pilotni projekt

Avtorji besedila: mag. Polona Šoln Vrbinc, mag. Ksenija Švalj , dr. Manica Jakič Brezočnik

Izdajatelj: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport

Kraj: Ljubljana

Način dostopa (URL):

http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/posebne_potrebe/pdf/Mreza_strokovnih_centrov.pdf

Leto: 2016

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

COBISS.SI-ID=287789056

ISBN 978-961-6101-94-3 (epub)